Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 51 (10948) 1979 чылдың март 1, четверг

1925 чылда үнделилеттинген

Өртээ 2 кеп.

УЛУСТУҢ ЧААГАЙ ЧОРУУ ДЭЭШ

Кандидат-биле ужуражылга хуралы

МАРТ 4 1979

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНГЕ СОҢГУЛДА ХҮНҮ

Ыраккы турлагларда ивижилер, аңчылар болгаш районнуң үлетпүр бүдүрүлге черлериниң, совхозтарының ажылчыннары дүүн кежээ байырлал шинчилиг кылдыр дериттинген Тоора-Хемниң Культура бажыңынга чыглып келгеннер. Олар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге соңгулдалар талазы-биле Тываның № 392 соңгулда округундан депутатка кандидат СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, партия Тыва обкомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшинни чылыы-биле уткааннар.

Соңгукчуларның хуралы улус депутаттарының Тожу Совединиң күүскомунуң даргазы Д. О. Дарган ажыткан. Хуралдың хүндүлүг президиумунга СЭКП ТК-ның Политбюрозун партия ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневти баштадыр чаңгыс үн-биле соңгаан.

СЭКП Тожу райкомунуң бирги секретары, депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи С. К. Орус-оол ужуражылга хуралынга илеткел кылган. Совет демократияның ёзулуг улусчу утка-шынарын, ооң буржуаз демократиядан артык күштүүн илеткелчи онзалап демдеглээн. Республиканың болгаш районнуң соңгулдадан соңгулда чедир социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң дугайын илеткелчи демдеглеп, тодаргай сан-фактылар-биле бадыткап чугаалаан. Тываның база бир бойдус-чурумалдыг чараш булуңнарының бирээзи—Тожу чериниң чаартылгалары каракка көскү. Районнуң ажыл-ишчилери онгу беш чылдың дөрткү чылының планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш бедик көдүрлүүшкүннүг ажылдап турарлар. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүн олар күш-ажылчы бедик көргүзүглерлиг уткуп турарлар. Илеткелчи оон ыңай районнуң ажылчы чоннарының мурнунда туруп турар сорулгаларны чугаалап, ажыл-херектиң амгы байдалын шүгүмчүлекчи ёзу-биле анализтеп көрген.

Бүзүреттирген кижи ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге депутатка кандидат, СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, СЭКП обкомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшинниң намдарын, партийжи болгаш политиктиг ажыл-чорудулгазының дугайында чыылганнарга таныштырган, республиканың экономиказын болгаш культуразын хөгжүдеринге, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң херээнге бодунуң билиг-мергежилин, энергиязын ооң бүрүнү-биле бериш турарын демдеглээн.

Бүгү улустуң байырлалы ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулда хүнү—марттың 4-те коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң төлептиг кандидаттары дээш боттарының бадылаашкыннарын бээриче С. К. Орус-оол соңгукчуларны кыйгырган.

Ужуражылга хуралынга «Тоора-Хем» совхозтуң директору В. Б. Куңгаа, тудуг-септелге участогунуң ажылчыны В. Г. Парчевский, Азас ортумак школазының директору Б. Д. Доңгак. «Май-1» совхозтуң механизатору А. К. Кыстай, Тожу райпозунуң товароведи П. А. Рогалёва, ВЛКСМ райкомунуң ийиги секретары О. И. Ондар олар санал берип, чүве чугаалааннар. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүн күш-ажылчы белектерлиг уткуур дээш ажылдап турар коллективтеринде социалистиг чарыштың чорup турарын, коммунистиг субботникке белеткелдиң дугайын чугаалавышаан, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш бадылаашкынын бээриче районнуң бүгү ажылчы чоннарын кыйгырганнар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге депутаттың кандидады Г. Ч. Ширшин сөс алган. Онгу беш чылдың эрткен үш чылдарында Тываның ажылчы чоннарының чедип алган чедиишкиннериниң дугайын ол чугаалаан. Ооң-биле кады районнуң ажыл-херектерде бар четпестерге база доктаап, ханы анализти ол кылган. Бойдус курлавырларын камгалап, хумагалаар, күрүне мурнунга планныг онаалдаларны чедиишкинниг күүседир, амыдыралдың культуразын бедидер дээш өске-даа кылза чогуур чүүлдер эвээш эвес дээрзин ол демдеглээн.

Депутатка кандидат СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактың даштыкы политика талазы-биле ажыл-чорудулгазының чамдык айтырыгларынга доктаап, делегейге тайбыңның быжыглаар дээш бистиң чуртувустуң чорудуп турар тайбың даштыкы политиказының дугайын база айыткан.

Г. Ч. Ширшин аңаа көргүскен бедик бүзүрел дээш соңгукчуларга өөрүп четтиргенин илередип, Тожунуң ажылчы чоннары соңгулдалар хүнүн күш-ажылчы белектерлиг уткуп, онгу беш чылдың дөрткү чылының планныг онаалдаларын чедиишкинниг күүседир дээш салыышкыннарын кииреринге бүзүрелин илереткен.

БЕШ ЧЫЛДЫЫН КҮҮСЕТКЕН

Ажыктыг чоруктуң болгаш шынарның беш чылы—онгу беш чыл эгелеп турда, «Тыва көдээ тудуг» трестиң Барыын-Хемчик районда 741 дугаарлыг механизастаттынган колонназының коллективи бедик хүлээлгени ап, бүгү улустуң социалистиг чарыжынга идепкейлиг кирижирин шиитпирлээн.

Ол мехколоннаның К. Шойдар-оол удурткан бригадазы тудугнуң шынары дээш демисешпишаан, ажыл шагын бүдүрүкчүлүг ажыглаар, курлавырларны дилеп тывар, камналганың чурумун сагыыр сорулганы салып, ону херек кырында күүседип турар.

Бригада чыл санында-ла социалистиг чарышка тиилекчи боор, планныг даалгаларны ажыр күүседип келген. Ооң түңнелинде К. Шойдароолдуң он бир кижилиг комплекстиг бригадазы хүлээлгезин айыткан хуусаазындан-даа мурнай күүседипкенин рапорттаан: беш чыл планын ол коллектив февральдың 26-да 112,5 хуу күүседип, ниитизи-биле барык 600 муң рубльдиң тудуг-монтаж ажылдарын кылган.

Бригадада ажыл шагы узуп, прогулдаар таварылга чок болганындан бээр үш чыл ажа берген. Тыва АССР-ның алдарлыг тудугжузу Кувискаал Ооржак, Ленин орденниг Кызыл-оол Ооржак, Монгуш Кенден, Шырып Хөвээ болгаш өскелер-даа беш чылдың хуула планнарын чыл эгезинде-ле күүседипкеннер. Оларның чедиишкинниг ажылдаарынга тудугжунуң янзы-бүрү мергежилдерин шиңгээдин алганы улуг ужур-дузалыг болган.

СЭКП-ның Барыын-Хемчик райкому болгаш 741-ги КМК-ның партия организациязы, администрациязы К. Шойдароолдуң бригадазының дуржулгазын районга нептередир деп шиитпирлээн. Бригада бо хүннерде он бирги беш чылдың үлүүнде ажылдап турар.

Х. МОНГУШ,
«Шынның» корр.

АПРЕЛЬ 21—КОММУНИСТИГ СУББОТНИК ХҮНҮ

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 109 чыл болур хүн—апрель 21-де коммунистиг субботникти эрттирер дугайында москвачыларның эгелекчи саналын Тываның ажылчы чоннары чүүлдүгзүнүп деткип турар.

Республиканың мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзи «Каа-Хем» хөмүр-даш разрези беш чылдың эрткен чылдарының планныг онаалдаларын болгаш бедиткен хүлээлгелерин ажыр күүсеткеш, бо чылдың бүдүрүлге планын чедиишкинниг боттандырарынга быжыг магадылалды тургузуп алган. Соңгуда мурнуун социалистиг чарыжын калбартпышаан, коллектив январь болгаш февраль айларының планын база-ла ажыр күүсеткен. Ийи айның дургузунда пландан ажыр 30 муң рубльдиң продукциязын бүдүрген.

Субботник эрттиреринге тураскааткан митинг чоокта чаа разрезтиң кызыл булуңунга эрткен. Транспорт цехиниң механиги В. П. Казанцев санал бергеш, субботник хүнүнде эң бүдүрүкчүлүг ажылдаарынче ажылчыннарны болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларны кыйгырган.

* * *

Кызылда № 48 тудуг эргелелиниң тудуг бригадаларында субботник хүнүн эрттиреринге тураскааткан митингилер бедик көдүрлүүшкүннүг байдалга эрткилээн. Бүгү тудугжулар ол хүн бүрүн-биле ажылга үнгеш, эң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарын хүлээнген.

Баштайгы санаашкыннардан алырга, эргелелдиң тудугжулары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары субботник хүнүнде 6500 рубльди ажылдап кылгаш, ооң 700-үн беш чылдың фондузунче шилчидер деп хүлээнген.

* * *

Чаа Шагаан-Арыгда «Шагонартяжстрой» трестиң партбюрозу субботник эрттирериниң штабын тургускан. Штабтың начальнигинге трест эргелекчизиниң оралакчызы В. Н. Коневти бадылаан.

Штаб субботник хүнүнде кылыр ажылдарның ниити хемчээлин тодарадып, тус-тус бүдүрүлге коллективтериниң ажыл планын тургузуп эгелээн.

КЫЗЫЛ: соңгулдадан соңгулда чедир

Өзүлдениң көргүзүглери

Улус ажыл-агыйының планын күүседиринге эң эки чедиишкиннери, бүдүрүлгениң ажыктыын бедидери болгаш ажылдың шынарын экижидери дээш Бүгү-российяның социалистиг чарыжының тиилекчилериниң санынга найысылал Кызыл онгу беш чылда үш удаатыр киргеш, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл тугун ап келген. 1978 чылда Кызыл хоорай ол чарыштың база катап тиилекчизи болгаш, ол-ла бедик шаңналга четкен. Ылаңгыя ССРЭ-ниң Дээди Совединге эрткен соңгулдадан бээр бо соңгулдага чедир улуг чедиишкиннер чедип алдынган. Бо чүүлде ооң дугайын чугаалап турар.

КЫЗЫЛ хоорайның ажылчы чоннары ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүн бүгү улустуң улуг байырлалы кылдыр демдеглээр сорулганы салып турар. Ынчангаш күш-ажылчы бедик көргүзүглер дээш чүткүлдүг ажыл коллектив бүрүзүнде калбарган. СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 чыл) Пленумунуң шиитпирлеринге аңаа эш Л. И. Брежневтиң чугаазынга база ССР Эвилелиниң бүгү соңгукчуларынга, хамаатыларынга СЭКП ТК-ның Кыйгырыынга сорук кирген кызылчылар политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турар.

Хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтери онгу беш чылдың эрткен үш чылдарында продукция сайгарарының болгаш чугула кылыгларны бүдүрериниң планнарын хуусаа бетинде, 1978 чылдың декабрь 25-те күүсеткен. Үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли чыл дургузунда 10,1 хуу өскен. Социалистиг хүлээлгеге немей 900 муң квт-шак электроэнергияны, 7,9 к/калорий чылыг энергиязы, 6,8 муң тонна хөмүр-дашты, 12,9 куб метр тудуг ыяжын, 7,4 муң эжеш хөм идиктерни, 221 тонна далганны болгаш өске-даа хөй продуктуларны бүдүрген.

Хоорайның тудугжулары чер-чер Советтериниң шугуму-биле чурттаалга тудуунуң программазын күүсеткен. Транспорт бүдүрүлгелери чүък сөөртүлгелериниң талазы-биле хүлээлгезин ажыр күүсеткен. Хандырылга ажылдакчылары хүлээлгезинден ажыр чонга 523 муң рубльдиң барааныя саарган, 15 муң рубльдиң ачы-дузазын чедирген.

(Эгези. Төнчүзү 2-ги арында).

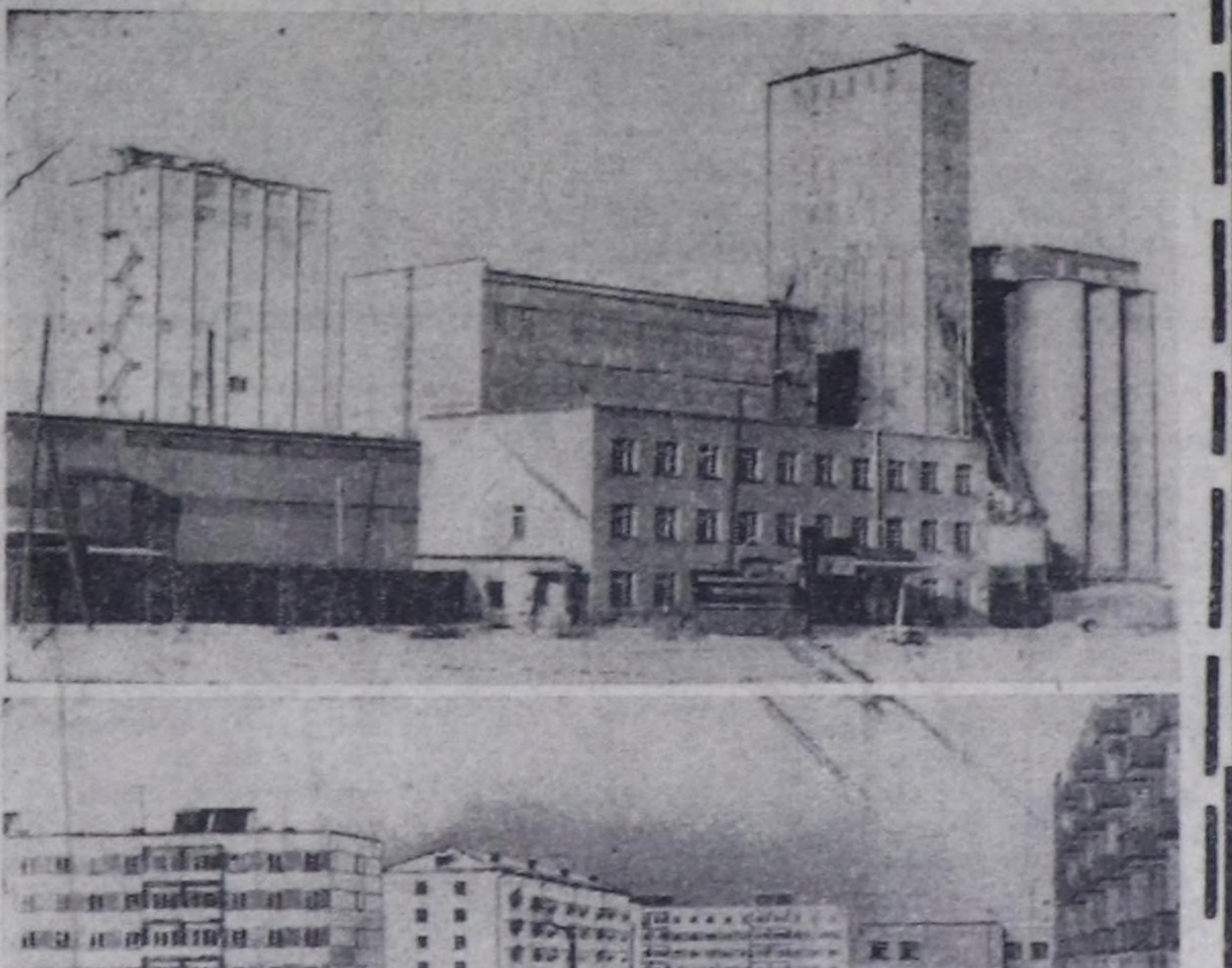

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыыжынга соңгулдадан бээр республика найысылалында муң-муң дөрбелчин метр хемчээлдиг чурттаалга бажыңнарын, улуг-улуг элээн каш бүдүрүлге черлерин болгаш культура-чырыдыышкынының төптерин ажыглалда киирген. Кызылдың чаа 4-кү болгаш 5-ки микрорайоннарында хоорай чурттакчыларының үштүң бири чурттап турар апарган. Эргим номчукчу, силерниң бо көрүп турарыңар чуруктарның эгезинде Кызылдың дээрбе комбинады-дыр. Ол хонук санында-ла 200 тонна бедик сорттуг далганны, хөй тонна комбикормну тырттыргаш, чудуруп чорудуп турар. Ооң шыгжамырынга 8 муң тонна тараа кирер. Адаанда чурукта республика найысылалының дөрткү микрорайонунда чурттаалга бажыңнарының ниити хевири-дир.

М. ТОҢЧА.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

Л. И. Брежневтиң Р. Кастрону хүлээп алганы

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев Кубаның Компартиязының ТК-ның Политбюро кежигүнү, ийиги секретары, Кубаның Күрчөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы, Куба Республиканың Революстуг чепсектиг күштериниң министри. Совет Эвилелинге албан ёзузунуң найыралдыг аян-чоруун кылып келген Р. Кастрону февраль 27-де хүлээп алган.

Совет Эвилелиниң болгаш Куба Республиканың аразында акы-дуңма кады ажылдажылганы улам ыңай хөгжүдер болгаш быжыглаар айтырыглар талазы-биле санал-оналдар солчуушкуну беседа үезинде болган.

Беседа чүректиң ханызындан, найыралдыг болгаш бот-бодунуң эки билчир чоруктуң байдалынга эрткен.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң камгалал министри Д. Ф. Устинов, а ол ышкаш СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. И. Блатов беседага киришкен.

(СЭТА).

СОВЕТ ШАҢНАЛДЫ ТЫВЫСКАНЫ

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев Кубаның Компартиязының ТК-ның Политбюро кежигүнү, ийиги секретары, Күрчөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы, Куба Республиканың Революстуг чепсектиг күштериниң министри, армия генералы Рауль Кастро Руска Ленин орденин Кремльге, февраль 27-де тывыскан. ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң болгаш Куба Республиканың чепсектиг күштериниң аразында найыралдыг харылзааларны хөгжүдер болгаш быжыглаар херекке улуг ачы-хавыязы дээш совет дээди шаңнал-биле ол шаңнаткан.

Шаңналды тывыскан турда турганнар, болза:

Совет таладан—СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң камгалал министри Д. Ф. Устинов, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының бирги оралакчызы В. В. Кузнецов, СЭКП ТК-ның секретары К. В. Русаков, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретары М. П. Георгадзе, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң Кол штавының начальниги, ССРЭ-ниң камгалал министриниң бирги оралакчызы Н. В. Огарков, Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң каттышкан чепсектиг күштериниң Кол командылакчызы, ССРЭ-ниң камгалал министриниң бирги оралакчызы В. Г. Куликов, Совет Армияның болгаш Шериг-далай Флодунуң Политиктиг кол эргелелиниң начальниги А. А. Епишев, ССРЭ-ниң камгалал министриниң бирги оралакчызы С. Л. Соколов, ССРЭ-ниң камгалал министриниң оралакчызы С. К. Куркоткин, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчылары А. М. Александров, А. И. Блатов, СЭКП ТК-ның килдис эргелекчизиниң бирги оралакчызы К. М. Боголюбов;

Куба таладан—Кубаның Компартиязының ТК-ның кежигүнү, Күрүне Чөвүлелиниң кежигүнү, куба херээженнерниң федерациязының даргазы Вильма Эспин де Кастро, Куба Республиканың ССРЭ-де элчини Северо Агирре дель Кристо, дивизия генералы Абелардо Колюме Ибарра, бригада генералы Сиксто Батиста Сантана, Рауль Кастрону үдеп чоруур куба шериг делегациязының өске-даа кежигүннери.

Л. И. Брежнев шаңналды тывысып тура, чүве чугаалаан.

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Эргим эш Рауль Кастро!

Эргим эштер!

Куба революциязының баштыңы Фидель Кастронуң чоок салгакчыларының бирээзи — Рауль Кастрону шагда-ла база эки билир болгай бис. Бистиң бөдүүнү-биле адап чаңчыга бергенивис, эш Рауль, совет-куба ийи талалыг харылзааларны хөгжүдеринге, ийи чурттарның Чепсектиг Күштериниң аразында кады ажылдажылганы быжыглаарынга дыка хөй чүүлдерни кылган кижи болгай. Бистиң Төрээн чуртувустуң дээди шаңналы — Ленин орден-биле ону шаңнааны—ооң ачы-хавыязын төлептии-биле үнелээни ол болур.

Совет Эвилелиниң болгаш акы-дуңма Кубаның харылзаалары бот-бодун хүндүлээринге, деңэргеге болгаш долузу-биле бүзүрежиринге үндезилеттинген кады ажылдажылганың кайгамчыктыг үлегер-чижээ бооп турар дээрзин бо шаңналды тывысып тура демдеглээри чугула.

Чаа ниитилелди тургузарының айтырыгларынга-даа, делегей херектеринге-даа бистиң куба өңнүктеривис-биле кезээде чаңгыс аай бис, бот-бодувустуң чөпшээрежилгевис-биле хөделип турар бис. Ол дээрге дүрүм ёзугаар чүүл-дүр. Бистиң чаңгыс эвивис Маркс болгаш Ленинниң хереэнге, социалистиг эп-сеткил каттыштырылгазының принциптеринге СЭКП-ның болгаш Кубаның Компартиязының шынчы чорууунуң илерээшкини, совет болгаш куба улустарның эрге-ажыктарының болгаш сорулгаларының ханы ниитилежилгелиг бооп турарының херечизи болур.

Эргим эш Рауль, кадык чаагай, аас-кежиктиг болуруңарны, Хосталга ортулуунуң чаагай чоруу дээш харысалгалыг ажылыңарга чаа-чаа улуг чедиишкиннерлиг болуруңарны күзедим.

Эш Р. Кастро харыы чүве чугаалаан.

Эш Р. КАСТРОНУҢ чугаазы

Эргим эш Леонид Ильич Брежнев!

Эргим эштер!

Идеялары болгаш ажыл-чорудулгазы социалистиг дем каттыштырылга улустарын, бүгү Чер бөмбүрзээниң ажылчы чоннарын болгаш дарлаткан улустарын өөредип, хей-аът кирип база углап-баштап турар геналдыг Ленинниң ынак адын эдилээр хүндүлүг орден-биле мени шаңнап, чаагай болгаш бедик алдарны көргүскени дээш эңне ханы өөрүп четтиришкинни чүнүң-даа мурнунда илергейлээрин меңээ чөпшээреп көрүңер.

Мээң төлээлеп келгеним бистиң партиявыстың удурткулгазында кирип турар бүгү кижилерниң, коммунистерниң болгаш комсомолчуларның, Кубаның бүгү революсчуларының өңнүктеринден бооп, акы-дуңмалышкы чоруктуң херечизи болур бо шаңналды хүлээп ап тура, чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенимни илергейлеп тур мен.

Куба революциязының тиилээниниң соонда чээрби чыл эртгенде, бөмбүрзектиң барыын талазынга баштайгы социалистиг күрүне догуннаанда болгаш быжыкканда, маңаа бир шиитпирлиг факторну айытпас болза хоржок. Бистиң революциявыс болза, ажылчын аңгының, тараачын ажылчы чоннарның, революстуг интеллигенцияның болгаш бүгү куба улустуң хөделиишкиннериниң чаңгыс эвиниң түңнели болгай, ооң эң дээре төлээлекчилеринден бөгүн бистиң марксчи-ленинчи авангардывыс — Кубаның Коммунистиг партиязы тургустунган.

(Эгези. Төнчүзү 3-кү арында).

КОММУНИЗМНИҢ ТУГУ — АЖЫЛ-ИШТИҢ БОЛГАШ ТАЙБЫҢНЫҢ ТУГУ

А. П. КИРИЛЕНКО-БИЛЕ СОҢГУКЧУЛАРНЫҢ УЖУРАЖЫЫШКЫНЫ

Свердловск хоорайның Чкалов соңгулда округунуң соңгукчуларының ол округтан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадынга кандидат — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары Андрей Павлович Кириленко-биле ужуражыышкыны партияның болгаш чоннуң бузулбас чаңгыс эвиниң демдээ-биле февраль 27-де болуп эрткен.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи — Уралхиммаш бүдүрүлге каттыжыышкынының чиңгине директору В. М. Макаров —А. П. Кириленконуң амыдырал-чурттаалгазының болгаш ажыл-чорудулгазының дугайында чугаалааш, соңгулдалар хүнүнде боттарының бадылаашкыннарын коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш чаңгыс эп-сеткилдиг бээриче соңгукчуларны кыйгырган.

ССРЭ-ниң бүгү соңгукчуларынга, хамаатыларынга СЭКП Төп Комитединиң Кыйгырыынга харыы кылдыр уралчылар бедик сорулгаларны төлевилээн, олар дөрткү чылдың, ниитизи-биле беш чылдың онаалдазын хуусаа бетинде күүседир дээн сөзүн алдарлыы-биле тудуп турарлар деп, ужуражыышкынга чүве чугаалааннар демдеглээн.

Чыылганнарга чылыы-биле уткуттурган А. П. Кириленко хуралга чүве чугаалаан. ССРЭ Конституциязын хүлээп алганының соонда бир дугаарында эртип турар амгы соңгулда кампаниязы — социалистиг демократияның улам ыңайгы чечектелиишкининиң, ажылчы чоннарның ниитилел-политиктиг идепкейиниң соксаал чок өзүлдезиниң көскү чижээ-дир деп ол чугаалаан. Соңгулда мурнунуң чер болганда эртип турар ужуражыышкыннарында ышкаш, ажылчы чоннар ленинчи партияны, ооң Төп Комитедин, ТК-ның Политбюрозун, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы, депутатка бүгү улустуң кандидады эш Л. И. Брежневти боттарының сагыш-сеткилиниң ханызындан хүндүткеп, ынакшыл болгаш өөрүп четтиришкин-биле көрүп турарын бистиң-даа хуралывыста илергейлеп турар-дыр. Ленинчи хевирниң удурткучузунуң бедик шынарларлыг, политиктиг болгаш организакчы чыткылаңчак талантылыг болбушаан, эш Л. И. Брежнев бистиң партиявыстың болгаш Совет күрүнениң иштики база даштыкы политиказын ажылдап кылырынга болгаш боттандырарынга аажок улуг салыышкынны киирип турар, ол политиканың ачызында коммунистиг тургузуушкунга, Совет Эвилелиниң делегейге туруштарын болгаш ат-алдарын быжыглаарынга улуг чедиишкиннер чедип алдынган. Бүгү-ле мурнакчы кижи төрелгетен эш Л. И. Брежневти делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчээшкининиң шылгараңгай ажылдакчызы, бүгү делегейге тайбыңның дээш чалбыыштыг демиселчи кылдыр көрүп турар!

Күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга соңгулдаларга чурт ажылчы чоннарның

(Эгези. Төнчүзү 3-кү арында).

«САЛЮТ-6»—«СОЮЗ-32»: космонавтылар станцияда чурттап эгелээн

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТӨП. Февраль 27-де Владимир Ляховтуң болгаш Валерий Рюминниң «Салют-6»—«Союз-32» эртем-шинчилел комплекизинге ажыл хүнү Москваның-биле 10 шакта эгелээн болгаш 23 шакка четкен. «Союз-32» корабльдиң иштики системаларын шыгжаар талазы-биле түңнел операцияларны экипаж күүсеткен болгаш станцияны башкартынар ужудуушкунга шилчидериниң ажылын күүседип эгелээн. Космонавтылар станцияның амыдырал хандырар, энергия бээр болгаш изиг-соокту таарыштыр тургузар системаларын ажылдадып, техниктиг документация-биле ажылдаан.

Хүнүнүң ийиги чартыында деңзи чок байдалга организмде суук чүүлдүң таарыштыр хувааттынганын өөренип көөр сорулга-биле медицина шинчилгезин планнаан. Мага-боттуң деңзизин хемчээринге космонавтыларның ажыглап турары массметрни база эптеп тургузар.

Медицина контролюнуң түңнелдери-биле алырга, деңзи чок байдалга Владимир Ляховтуң болгаш Валерий Рюминниң чаңчыгыышкыны болур чогууру-биле эртип турар. «Салют-6»—«Союз-32» орбита комплекизиниң иштики системалары болур чогууру-биле ажылдап чоруур. Станцияның иштинде микроклиматтың хемчээлдери мындыг: температура — Цельсийнии-биле 20 градус, базыышкыны мөңгүн суг чагының 770 миллиметринге дең.

КЫЗЫЛ: соңгулдадан соңгулда чедир

ӨЗҮЛДЕНИҢ КӨРГҮЗҮГЛЕРИ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

1978 чылда хоорайның бүдүрүлгелеринге болгаш тудугларынга техника, дээштиг технология болгаш күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаар талазы-биле 80 хемчеглерни, 350 чогаадыкчы саналдарны шиңгээдип алган. Дээди болгаш бирги сорттуң продукцияларының хемчээли өскен. 10 кылыгларга күрүнениң Шынар демдээн тывыскан, тудуг объектилериниң 70 хире хуузу «кончуг эки», «эки» демдектерге дужааттынган.

Социалистиг чарышка эки түңнелдерни автосептелге заводунуң, пассажирлер АТБ-зиниң, № 14 механизация эргелелиниң, аъш-чем садыының, телеательениң коллективтери чедип алган. Оларны 1978 чылдың социалистиг чарыжының тиилекчилери деп санаан болгаш СЭКП хоорkомунуң, хоорkүүскомунуң болгаш ВЛКСМ хоорkомунуң шилчиир Кызыл туктарын тывыскан.

НАЙЫСЫЛАЛДЫҢ ажылчы чоннары эрткен чылдың темпилерин чавызатпайн, 1979 чылче кирген. Бо чылдың январь айының бүдүрүлге хемчээлиниң болгаш продукция сайгарылгазының, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң, үүрмектеп садар бараан саарылгазының, чүък сөөртүлгезиниң хемчээлиниң болгаш өскелерниң-даа планныг даалгалары ажыр күүсеттинген. 4-кү микрорайонда чурттаалга фондуларын ажыглалга кииргени-биле чүгле чаа 1979 чылда 127 өг-бүлелер чаагайжыды туттунган квартираларже көшкен.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге 1974 чылдың июньда болган соңгулдалардан амгы соңгулдаларга чедир үе совет улустуң чаагай чоруунуң улам ыңай бедээшкининиң үези болган. Ол чорук бистиң республиканың болгаш Кызыл хоорайның чонунуң амыдырал байдалындан база тодаргай илерээн турар. Сөөлгү үш чылдарда безин хоорайның чонунга 919 автомашиналарны, 1275 мотоциклдерни, 3492 соодукчуларны, 3116 хеп чуур машиналарны, 2743 доозун сордурукчуларын, 113 муң дөрбелчин метр хевис кылыгларын, 1431 муң рубльдиң мебельдерин болгаш хөй санныг радио болгаш телеаппаратураларны саткан.

Социал-культура талазы-биле эки чүүлдер кылдынган. Хоорайда 115 муң дөрбелчин метр шөлдүг чурттаалга бажыңнары туттунганындан 12 муң хире кижи чаагайжыды туттунган квартираларже көшкен. Хөгжүм-шии театрын туткан, теледамчыдылганың ийиги программазы ажылдап эгелээн, 860 дөрбелчин метр шөлдүг спорт залы, 1364 олуттуг школа, 420 орууннуг уруглар сады, хүнде 150 кижи кирер поликлиника ажыглалда кирген. 24 кижи ажылдаар черлиг магазиннерни, 228 кижи олуттуг столоваяларны болгаш кафелерни туткан. Кызыл аэропортунуң уштудулга-хондурулга шөлүн ажыглалга кииргени-биле Кызыл—Москва аразынга ИЛ-18 самолеттуң доктаамал рейзи тургустунган. Хоорайның коммунал-амыдырал бүдүрүлгелериниң четкизи калбарган. Чылда 900 муң рубльдиң ачы-дузазын чедирер амыдырал-хандырылга бүдүрүлгелериниң комплекизин ажыглалга кирген, 5 кижи ажылдаар парикмахерскаяларны ажыткан, химиктиг аштаалга болгаш будулга база даараглыг кылыглар бүдүрүлгелерин тускайжыткан.

ХООРАЙДА чаа үлетпүр бүдүрүлгелерни ажыглалга кирген. Оларның аразында керамиктиг хана материалдарының, ыяш ажылдап кылырының заводтары, алгы заводунуң кидис идик цеги база өскелер-даа бар. Автобүдүрүлгелерниң саны өскен, оларның машина парктары амгы үениң аар чүък машиналары-биле четчелеттинген, хоорай иштиниң база хоорайлар аразының аргыжылгазының автобустарының шынары экижээн.

Амгы үеде хоорайда студентилерниң саны 1500 ажыг, сургуулдарның — 6454, өөреникчилерниң — 8076 кижи четкен. Ол ышкаш уран чүүл, уругларның музыка школалары 480 кижилиг ажылдап турар.

СОҢГУЛДАДАН соңгулда чедир кылдынган хөй чүүлдер-биле кады хоорайның хөгжүлдезиниң перспективазы база аажок улуг дээрзин демдеглээри чугула. «Тыва АССР-ниң бүдүрүкчү күштерин улам ыңай комплекстиг хөгжүдер талазы-биле хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын ёзугаар оңгу беш чылдың төнчүзүнге чедир тудугнуң материал-техниктиг баазазын улам быжыглаары көрдүнген. Керамзиттиг сай бүдүрер заводту ажыглалга киирер, Элегес-Аксында тууйбу заводун төлевилел күчүнүнге чедирер, «Тудуг кезектери» комбинатты чаартып дериирин доозар. Доозулбаан тудугларның санын кызырары-биле ээлчегде-ле 45 тонна хлеб быжырар заводту ажыглалга киирер, пиво заводун, мебель фабриказын, эът комбинадының бирги ээлчээниң эде дериглезин хандырар, автовокзалды, хем вокзалын, хоорайлар аразының телефон станциязын ажыглалга киирер, хоорай АТС-зиниң тудуун дүргедедир. Бот хандырылгалыг хеп чуур черин, бир үгда 100 кижи кирер чунар-бажыңны ажыглалга киирер. План ёзугаар 500 томнуг республика библиотеказын, ниитизи-биле 1100 олуттуг ийи залдыг кинотеатрны тудуп эгелээр. Ээлчегде 300 кижи кирер поликлиникалыг уруглар эмнелгези болгаш өске-даа объектилер ажыглалга кирер.

ХООРАЙНЫ чаагайжыдар болгаш ногаанчыдар талазы-биле элээн ажылдар эрткен үеде кылдынган. Ол сорулгаларга 9 млн. ажыг рубльди шиңгээдип алган. Кызыл ЦЭС-ти делгемчидер, төп чылыдылга магистралын болгаш ооң адырларын 18,5 км чедир тудар талазы-биле улуг ажылдар кылдынган. Ол бүгү 70 ажыг котельнаяларны хаар болгаш хоорай агаарын элээн арыглаар арганы берген.

Хоорайны чаагайжыдарының 1979 чылдагы планында хөй чүүлдер көрдүнген. Оларның иштинде Кочетов кудумчузунда канализация коллекторун тудары болгаш чаартыры, театр скверин чаагайжыдары, парк хөөлбээн уруглар эптиг черлиг кылдыр чаагайжыдары дээн чергелиг ажылдар бар. Хоорайга чыл дургузунда 12 муң ыяштарны болгаш чадаң үнүштерни олуртур, 800 муң чечек тарыттынар, 7 муң дөрбелчин метр газон кылдынар.

КЫЗЫЛ хоорай Совединиң күүскому соңгукчуларның чагыгларын күүседиринче чугула кичээнгей салып турар. 1977 чылда болган соңгулдалар соонда хоорай Советтиң соңгукчуларының 62 чагыгларын күүседири-биле хүлээп алган. Амгы үеде оларның 43-ү күүсеттинген. Соңгукчуларның чагыын ёзугаар 4 микрорайонда аъш-чем магазиннери, амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң комплекизи, 50 олуттуг столовая туттунган, 16,6 км дурттуг электри шугуму кылдынган, 1560 олуттуг школаның, ээлчегде 250 кг хеп чуур бот-хандырылгалыг черниң тудуу эгелээн. 60 орууннуг божудулга бажыңы болгаш өске-даа объектилер ажыглалга кирер. 320 кижи бир ээлчегде кирер поликлиникалыг уруглар эмнелгези, 100 олуттуг чунар-бажың тудуу 1979 чылда эгелээр.

Дээди Советтиң депутаттарынга кандидаттар-биле ужушкалар бедик деңнелге эрткен. Кызылчылар Совет Эвилелиниң бүгү соңгукчуларынга, бүгү хамаатыларынга СЭКП ТК-ның Кыйгырыын изиг-биле деткип, соңгулдалар хүнү — 1979 чылдың март 4-те боттарының бадылаашкынын Төрээн чуртунуң улам чечектелиишкинин дээш, делегейге быжыг тайбың дээш, чонунуң эң эки оолдары болгаш кыстары — коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш бээринге белеңин чер болганынга илергейлеп турар.

Ш. КУУЛАР,
Кызыл хоорkүүском даргазы.

Соңгукчунуң өөрүшкүзү

— Мен 1904 чылда төрүттүнгеш, Тес-Хем кожуунунга Шуурмак ынчаар чурттап чораам, 1938 чылдан эгелеп Тываның тудуг шугумунга ажылчын болуп киргенимден бээр 41 чыл эртти. 1974 чылда күрүне меңээ пенсияны берге-даа, чылыг үеде бригадамга барып ажылдап турар мен — деп, Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу Оюн Лагбаевич Калзаң өөрүшкүзүн илередип, меңээ хоорек олурду. — ССРЭ Конституциязының 40 чүүлүнде «ССРЭ хамаатылары ажылдаар эргелиг» дээн болгай. Мээң үш уруум, ийи оглум, ийи кенним — шупту чеди кижи улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларында ажылдап чоруурлар.

Конституцияның 44 чүүлүнде «ССРЭ хамаатылары чурттаалга бажыңы алыр эргелиг» дээнин мен бодум болгаш оглум Григорий Калзаң чаагайжыды туттунган 3—4 өрээлдиг бажыңнарда чурттап турарывыс-ла бадыткап турар. Аңаа өөрүвейн, чүге өөрүүр. Бичии чаштар школада, оон бичелери ясли-садикте чурттап турарын көргеш, магадаар-дыр мен — деп, Оюн Лагбаевич уламчылады.

1979 чылдың март 4-те ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларынга оларның аал-оранындан 9 кижи бадылаар. Хоочун тудугжу коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш бадылаашкынывысты бээриңер деп ажы-төлүнге чагаан олурарын дыңнааш, бо-даа эзүлүг агитатор-дур деп бодал сагышка кирди.

С. САНДАН,
Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу.

«Партияның экономиктиг стратегиязының кол угланыышкыны бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидери, улус ажыл-агыйының бүгү адырларын чайгылыш чок көдүрери бооп келген болгаш болур-даа. Совет кижилер коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш бадылаашкынны берип тура, бистиң чуртувустуң экономиктиг болгаш камгалал күчүзүн улам ыңай быжыглаары дээш бадылаарлар».

(ССРЭ-ниң бүгү соңгукчуларынга, хамаатыларынга СЭКП ТК-ның Кыйгырыындан).

ЧАГЫГЛАРНЫҢ КҮҮСЕТТИНГЕНИ

ССРЭ-ниң Дээди Совединге 1974 чылдың соңгулдазынга белеткел үезинде Тыва АССР-ниң найысылалы Кызылга болгаш өске-даа черлерге почта-харылзаазының баазазын быжыглаарының дугайында соңгукчуларның хөй чагыглары кирген. Оон бээр муң-муң радиоточкалары тургустунган, Кызыл — Шагаан-Арыг — Чадаана — Ак-Довурак аразының радиотелевидение дамчыдылгазының релелиг шугуму ажыглаалда кирген, он-он почта салбырлары ажыттынган, суурларда, хоорайларда болган совхозтар төптеринде автоматтыг телефон станциялары туттунган, амыдырал техниказын септээр бүдүрүлгелер тургустунган.

Маңаа холбаштыр биске радиотеледамчыдылга төвүнүң начальниги С. Кондратьев мынча дээн:

— Тускай хүлээп алыр суургаларлыг районнар төптери, чурттакчылыг черлерни кады алырга, теледамчыдылганың релелиг шугумунуң төвү тургустунган соонда Кызылдың болгаш Москваның теледамчыдылгаларын бүгү Тыва көрүп турар. Ол ак-кара болгаш өңнүг программаларны көргүзер аргалыг. Ында радиорелелиг шугум цегиинде инженер М. Успенский, дежурный-техник Н. Манашев дээн ышкаш бедик мергежилдиг специалистер төптүң парын аппаратураларын башкарып, хайгаарап турарлар. **(Үстүнде чурукта Н. Манашев).**

Амгы үеде совет кижилер чүгле телевидениеден эвес, В. И. Ленинниң үнелеп чугаалааны ышкаш, саазын чок-даа болза, кыдыг-кызыгаар билбес «солун» —радиодан хөй-хөй информацияларны, сонуургаан айтырыгларынга харыыларны ап турарлар. Республика найысылалының радио белдиринде 3 программаны чаңгыс эжеш удаазын дамчыштыр эрттирер чаа аппаратураны тургускан.

— Мурнундагы соңгулданың соонда бистиң коллективте улуг чаартылгалар болган— деп, улуг электрик-механик В. А. Андреев чугаалады.

«Маяк-202» дээр электродинамиктен Төп радионуң кол программазын, «Маяктың», а ол ышкаш республика радиозунуң «Улуг-Хем» станциязының-даа дамчыдылгаларын дыңнап болур.

Эрткен соңгулдадан бээр Кызыл хоорайда харылзааның элээн каш чаа салбырлары ажыттынган. Олар база-ла соңгукчуларның чагыгларының боттанышкыны-дыр. Олар найысылалдың чаа микрорайоннарының тургустунганы-биле холбашкан. **(Адаанда чурукта)** Кызылдың «Восток» районунда харылзааның бирги салбырының чаа бажыңында харылзаачыларның хүлээп алышкын кылып турары-дыр.

Салбырның начальниииниң оралакчызы Мария Хажыкпаповна Ондар ол районнуң чурттакчыларының өөрүп четтиришкиннерин тускай дептерден биске көргүстү. Ол салбыр оларга дыка таарымчалыг боор турарын бижээн болду. Ында харылзааның бүгү операцияларын кылып турар.

Амыдыралга ажыглаар янзы-бүрү парын техника чонда улам көвүдээни-биле холбаштыр септелге-хандырылга бүдүрүлгези эргежок чугула апарган. Оңгу беш чылдың үшкү чылының планын ёзугаар Кызылга амыдырал-хандырылга бүдүрүлгелериниң комплекстиг баазазын тудуп, ажыглалга кирген. Ында радиотелеателье, амыдыралдың парын техниказының, янзы-бүрү металлдардан кылыгларының, суй-белектиң, алгы-кеш галантереязының, мотоцикл септээриниң дээш, өске-даа хөй цехтери ажылдап эгелээн. Ортумак тускай эртемниг специалист — хүлээп алыкчы Н. Е. Васягин **(ортузунда чурукта)** чагыкчыдан доозун арыглакчызын септелгеже хүлээп ап олур.

— Мурнунда маңаа кылдынмас чамдык септелге хевирлерин кылып эгелээн бис —деп, цех начальниги В. А. Тян чугаалады. — Ол дээрге, чагыкчыларга дыка таарымчалыг болган.

Соңгулдадан соңгулдага чедир чүгле Кызыл хоорайда кылдынган чүүлдерниң чамдызын безин көргүзерге мындыг-дыр.

Т. МОНГУШ.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

МУРНАКЧЫЛАРГА СӨС

«Кызыл тудуг» эргелелиниң дашчызы Б. КУУЛАР:

— Михаил Данилович Шиповаленконуң бригадазынга ажылдаа-ла үш чыл чедип тур мен. Бо кыска үениң дургузунда бистиң 18 кижи составтыг коллектививиске безин улуг-улуг өскерилгелер болгулаан. Мурнуку чылдарда материал чогундан ажыл чок олурар чоруктарга эптиле таваржып турган бис. Ооң уламындан күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү чавыс турган.

Чыл келген тудум материал-биле, ылаңгыя тууйбу-биле хандырылга экижээн. Ол чүл дээрге биске ол материалдарны берип турар бүдүрүлгелер планныг онаалдазын күүседип турарын бадыткап турар. Ол чорук база биске эки түңнелди бере берген. Тудуувустуң темпизи шапкынчаан.

Бо хүннерде найысылал Кызылдың дөрткү микрорайонунда № 13 чурттаалга бажыңының тудуунда ажылдап тур бис. Чогум бо бажыңны А. Воронинниң бригадазы тудуп турар. Чаржып турар бригадавыс планныг онаалдазын чогуур хуусаазында күүсетсин дээш дузалажып келгенивис бо. Ол дээш кожаларывыс биске четтиргенин илередирге өөрүнчүг-даа, чоргааранчыг-даа. Майда бо бажыңның тудуг-монтаж ажылдарын доозар дээш бүгү күжүвүстү мөөңнедивис.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар ам каш хонгаш болур. Ол бүгү-улусчу байырлалга уткуштур каш дакпыр күжениишкинниг ажылдап, хүн үлүүн 1,5—2 катап ажыр күүседирин дашчы бүрүзү хүлээнген. Аңаа мен база каттыштым.

Кызылдың сүт заводунуң ажылчыны М. ЗИМНИКОВА:

— Кызылдың сүт заводунуң коллективи бүдүрүлгениң ажыктыын бедидер, продукцияның шынарын экижидер дээш кызымак ажылдап, бо талазы-биле найысылалдың бүдүрүлгелериниң аразында организастаан көрүлдеге идепкейлиг киржип турар. 1977 чылга бодаарга эрткен чылын продукцияны бүдүрер болгаш сайгарар хемчээли улгаткан. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 5,4 хуу бедээн. Бараанныг продукцияның рубль бүрүзүнге чарыгдал 3 копеек кудулаан, ол чорук 159 муң рубльди камнап алыр арганы берген. Продукцияның шынарын экижидеринче угланган 28 хемчегни бүдүрүлгеде шиңгээдип алган.

Мен саржаг кылыр цехте ажылдап турар мен. Бистиң коллективтиң кежигүн бүрүзү ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүн төлептиг күш-ажылчы белектерлиг уткуур дээш шудургу ажылдап турар. Мен бодум база ол байырлалга уткуштур февральдың планын хуусаадан эрте 104 хуу күүсеттим, азы эрткен айда 10 тонна слива үзүн кылыр турган, ону 10,4 тонна кылдыр күүсеттим.

Мээң бо күш-ажылчы үлүүм нийти бүдүрүлгениң план күүселдезинге, соңгулдаларга уткуштур коллективтиң чедиишкиннеринге биче-даа бол киргенинге чоргаарланыр мен.

№ 1 АТБ-ниң чолаачызы В. БАЕВ:

—Оңгу беш чылдың планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир дээш бистиң бүдүрүлгениң ажыл-ишчилери кызымак ажылдап, социалистиг чарышта идепкейлиг киржип турарлар.

Бистиң республиканың улус ажыл-агыйынга эргежок чугула чүъктерни Саян артындан сөөртүрүнге киржип, бердинген онаалданы ажыр күүседип келдивис. Автотранспорт бүдүрүлгелериниң аразында ай санында үндүрүп турар чарышка декабрь, январьда тиилекчи болуп үнгеш, СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң, ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугу болгаш акша шаңналын алган бис. Ол бистерни күш-ажылче сорук киирген. Февральдың планын коллектив база күүсеткен бис.

Мен оңгу беш чылдың дөрткү чылының планныг онаалдазын күүсеткеш, сөөлгү чылының даалгазын күүседир дээш кызымак ажылдап тур мен. Бодумнуң бар аргаларымны санап көргеш, шалыпчы ажылдап тургаш, беш айда оңгу беш чылдың планын күүседир бодап турар мен. Даалга улуг, ынчалза-даа ону күүседип болур, ол чүгле кызымак ажылдаарындан хамааржыр. Бо чылдың январь, февраль айларының планын ажыр күүсеттим, ол ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларынга мээң күш-ажылчы белээм болур.

АНЫЯКТАРНЫҢ ҮЛҮҮ УЛУГ

В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары оңгу беш чылдың планныг онаалдаларын чедиишкинниг күүседир, ажылдың шынарын, бүдүрүлгениң ажыктыын бедидер дээш күжениишкинниг ажылдап келген. Комбинаттың тудугжулары, амыдырал хандырылганың болгаш өске-даа адырларының ажылдакчылары СЭКП-ниң XXV съездизиниң база СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин, аңаа эш Л. И. Брежневтиң чугаазын удуртулга болдургаш, боттарының мурнунда салган сорулгаларын чедиишкинниг күүседип турар. Ооң түңнелинде чалыы хоорай Ак-Довурактың ишчилери оңгу беш чылдың эгезинден бээр кол фондуларының өзүлдезин 50 миллион рубль чедирген.

Ол чаагай херекке хоорайның аныяктары болгаш комсомолчулары төлептиг үлүүн киирген. Пилитив-биле Ак-Довурактың янзы-бүрү участоктарында болгаш адырларында комсомолчу-аныяктарның 41 коллективтери ажылдап турар.

«Ажыктыг чоруктуң болгаш шынарның беш чылынга — аныяктарның бот-идепкейи болгаш чогаадыкчы чоруу» деп кыйгырыгның адаа-биле хоорайның 1500 комсомолчулары ажылдап турар. Ооң-биле чергелештир күш-ажылчы коллектив бүрүзүнүң, аныяк ажылчын бүрүзүнүң «Бөгүн—дүүнгүзүнден, даарта — бөгүнгүзүнден эки ажылдаар» деп кыйгырызы база немешкен. Ооң уламындан Д. Ондар, Т. Куулар оларның удурткан ээлчеглери, Г. Колядаҥың шеверлекчилер бригадазы, З. Седюк, Г. Шишкина оларның магазиннери социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүсеткен дугайын рапорттап келгеннер. ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутатка кандидат, регулировщик Николай Сарыгларны, № 1 магазинниң садыгжызы Нелля Греданы, эмчи сестразы Инна Макаренконуң болгаш өскелерниң-даа улуг чоргаарал-биле бөгүн адап турар бис.

Эң хөй аныяктарлыг коллектив—арыглаар фабриказы. Ында комсомолчу-аныяктарның 19 коллективтери 300 кижини хаара туткан. Оларның дыка хөйү планныг онаалдазын чедиишкинниг күүсеткен. Оңгу беш чылдың дөрткү чылының планныг онаалдаларын доллур болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарышта калбарган.

СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленуму база партияның XVII област конференциязы транспорт ажылын экижидеринче кол кичээнгейни салган. Бистиң республиканың база Ак-Довурактың экономиктиг хөгжүлдезинге автомобиль транспорту улуг рольду ойнаар дээрзи билдингир. Ак-Довурактың автомобиль транспортунуң ажылдакчылары чаа КамАЗ деп автомобильдерни алгылаан. Комбинаттың комсомол комитеди чаа машиналарны аныяктарга бээр дугайында санал үндүрген. Ону администрация чүүлдүг деп көрген, ынчангаш аңаа комсомолчу-аныяктарның ийи бригадазын тургускан. План күүселдези, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаары, ажылдың ажыктыын болгаш шынарын бедидери дээн чергелиг чугула сорулгалар ук коллективтерниң мурнунга тургустунган.

Ак-Довурактың хандырылга четкилеринде ажылдап турар комсомолчуларның саны мурнуку чылдардан көвүдээн. «Тыва даг-дүгү» комбинаттың ажылчын хандырылга килдизиниң шугумунда чүгле комсомолчу-аныяктар ажылдап турар магазиннерниң саны үш четкен. Оларның аразында социалистиг чарыш калбарган. Бо магазиннерниң ажылдакчылары бараан саарылгазының чыл планын декабрь 29-та бүрүн күүседирин хүлээнген. Ооң-биле чергелештир мергежилин көргүзериниң, магазиннерни дериириниң талазы-биле конкурстарны, бот-тывынгыр уран чүүлдү организастап турар.

Оңгу беш чылдың дөрткү чылында улус ажыл-агыйының планнарын күүседир талазы-биле аныяктарны болгаш комсомолчуларны мобилизастаар сорулганы хоорайның комсомол организациялары салган. Күрүне планы дээрге хоойлу-дур. Ону хажык чок күүседири—аныяк кижи бүрүзүнүң база бир ыдыктыг хүлээлгези.

Бо чылдың мартта ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнү. Хоорайның ишчилери чаңгыс чер чурттуу, комсомолчу Николай Очур-оолович Сарыгларны ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутат кылдыр соңгуурунга белеткенип турарлар. Социалистиг чарыштың тиилекчизи, «Тыва даг-дүгү» комбинатта ВЛКСМ комитединиң кежигүнү Н. О. Сарыглар төлептиг кандидат. Аныяк комсомолчуну депутатка кандидат кылдыр депшидип турарынга хоорайның комсомолчулары болгаш аныяктары чоргаарланып турар. Соңгулдалар болур ол хүнну күш-ажылчы белектерлиг уткуушаан, төлептиг кандидаттар дээш бадылаашкынын бээринге Ак-Довурактың комсомолчулары болгаш аныяктары белен.

Ю. МУРАВЬЕВ,
комбинатта ВЛКСМ комитединиң секретары.

«Шынга» харыылар

АЙТЫРЫГНЫ ТУРГУСКАН

Бо чылдың январь 12-де үнген № 10 «Шын» солунга «Хандырылгаңар кандыгыл?» деп чүүл парлаттынган. Каа-Хем районда «Кызыл тук» совхозтуң төвү Бүрең-Аксы суурда чаңгыс садыгжы ажылдаар тар магазин чоннуң аъш-чем-биле хандырылгазын күүседип шыдавайн турарын база садыгжы дыштаны берген хүннерде чон хлеб садып алыры-биле район төвүнче чоруп турарын шүгүмчүлеп бижээн.

Каа-Хем райкүүскомунуң даргазы К. С. Очур-оолдуң редакцияга дыңнатканы болза, амгы үеде суурнуң магазининде ийи садыгжыны тургускан. Магазинге быжырган хлебти четчири-биле киирип турар.

Чаа магазинни тударын «Скотопром» трестиң мурнунга совхозтуң дирекциязы тургускан, ынчалза-даа ам-даа харыы чок. Бир эвес айтырыг шиитпирлеттинмес апарза, райкүүском ону март айда болур хереглекчилер кооперациязының төлээлекчилериниң хуралынга тургускаш, хереглекчилерниң акша-хөреңги чыылдазының хуваалдаларындан чаа магазин тударынга үндүрер чарыгдалды үндүрерин чугаалажып көөрүн саналдаар деп турар.

ПЛАННАТТЫНГАН

Бо чылдың январь 31-де үнген № 26 «Шын» солунга М. Базыр-Садының «Чоп күзеп турар» деп улуг эвес чүүлү парлаттынган. Ында «Ак-Туруг» совхозтуң төвү улуг суурда участок эмнелгези чогун, ооң ужурунда кижилер район эмнелгезинче чоруп, хөй шак үени эрттирип турарын хомудап бижээн.

Улуг-Хем райкүүскомунуң даргазы А. Стрельниковтуң редакцияга дыңнатканы-биле алырга, Ак-Туруг суурга участок эмнелгезин тудары беш чылдың планынга кирбээни-биле соңгукчуларның чагыы күүсеттинип шыдавайн барган. Ындыг болза-даа 1979 чылда Чаа Чаа-Хөлге участок эмнелгезин туттунары планнаттынган.

СОВЕТ ШАҢНАЛДЫ ТЫВЫСКАНЫ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

Бистиң революциявыстың ачы-хавылазын, куба улустуң төлептиг чоруун болгаш характерин революстуг патриоттуг чаңчылдарны марксизм-ленинизмниң бүгү-ниити үндезиннери-биле база делегей социализминиң херээ-биле сырый холбаштырып турган каңнап, быжыглаан, бо чаңгыс эптиг улустуң моральдыг күштериниң хей-аът киирикчизи, ооң баштыңчызы болгаш удуртукчузу, бистиң партиявыстың бирги секретары эш Фидель Кастро каңнап, быжыглаан.

Тура халышкан армияның Кол командылакчызы эш Фидель Кастро Сьерра-Маэстрога турган, шеригниң дээди дужаалын меңээ тыпсып, командылаар эргени берип, чаа фронтуну ажыдарын меңээ дагзып турда өөрээнимни ышкаш, Ленин орденин ындыг өөрүшкү-биле хүлээп ап турарымны силерге чугаалап болур мен, эштер болгаш өңнүктер.

Мээң коммунист апарганым мээң шилип алган оруумга онзагай черни ээлеп турар, [illegible] дарлаткан кижилерниң херээнге, хосталгазының, чөптүг чоруктуң болгаш социал депшилгениң херээнге, социализмниң болгаш коммунизмниң херээнге шынчы болурунуң даңгыраан бадыткаар чаа арганы меңээ берип турар-дыр.

Совет эргим эштер!

Бөгүн Ленин орденин хүлээп алгаш, ону Лениниң Төрээн чуртун болгаш Социалистиг Кубаны каттыштырып турар бузулбас найыралдың, чаңгыс аай принциптерниң, ханы акы-дуңмалышкының, революстуг болгаш кижизиг чоруктуң символу, сайзыраңгай эвес биче чурттуң болгаш күчүлүг, социалистиг сайзыраңгай күрүнениң аразында үлегерлиг харылзааларның символу кылдыр кадап чоруурумну чоргаарал-биле медеглеп тур мен. ССРЭ-ниң дузалакчызы болгаш калы ажылдажылгазы турбаан болза, бистиң улузувустуң маадырлыг чоруу, оларның тиилелгеге тура-соруу турза-даа, куба революциязы соңгу-америк империализмниң күчүзүнге удур туржуп шыдавайн барып болур турган, ол ышкаш Каттышкан Штаттарның кемниг бүзээлели турда, социализмни чедиишкиниг тургузарын уламчылап шыдавайн барып болур турган.

Эргим Леонид Ильич Брежнев, чогум-на харын Силерниң холуңардан, Совет Эвилелиниң алдарлыг Коммунистиг партиязын баштап, Совет күрүнениң депшилге херээниң чаа, улам улуг бедиктеринче болгаш бодунуң улузун чечектелиишкинче эккел чоруур болгаш ленинчи даштыкы политиканы улустарның, тайбыңның, айыыл чок чоруктуң болгаш кижи төрелгетенниң келир үезиниң эрге-ажыынга дүүштүр амыдыралга боттандырып турар кижиниң холундан Ленин орденин мээң ап турарым онза өөрүнчүг-дүр.

Хопчуларның нүгүлдээшкиннери турза-даа, бо политика болгаш Совет Эвилелиниң бо хүннердеги боттуг чүүлү бо орденниң бедик авторитединиң эгээртинмес үндезини болур, ону бистиң ап көрбээнивис бедик алдар кылдыр хүлээп ап тур бис.

Улуу-биле четтирдим.

* * *

Аңаа турган совет болгаш куба эштер бедик совет шаңнал-биле шаңнатканы дээш Р. Кастрога чүректиң ханызындан байыр чедирген болгаш Социалистиг Кубаның чаагай чоруунга, ССРЭ-ниң болгаш Куба Республиканың Чепсектиг Күштериниң дайынчы кады ажылдажылгазын быжыглаарынга могаг-шылаг чок ажыл-чорудулгазынга улам улуг чедиишкиннерлиг болурун күзээн.

(СЭТА).

КОММУНИЗМНИҢ ТУГУ — АЖЫЛ-ИШТИҢ БОЛГАШ ТАЙБЫҢНЫҢ ТУГУ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

эрге-ажыктарынга шынчызын бодунуң бүгү ажыл-чорудулгазы-биле бүзүреткен төрээн партиязын долгандыр чайгылыш чокка, сырый каттыжылгазының демдээниң адаа-биле ужуражып келгенинге совет кижилер чаагай сеткил ханышкынын илергейлеп турар. Партияның болгаш чоннуң бузулбас чаңгыс эви бистиң Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалдыының база тиилеттирбезиниң шиитпирлиг фактору болуп келген, болуп турар болгаш болур-даа!

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидадынга мени депшиткени база маңаа мээң адымга чугаалаттынган чылыг сөстер төрээн ленинчи партияга бүзүрелди, ооң мерген угаанныг политиказынга чүүлдүгзүнүүшкүнү болгаш деткиишкинин илергейлеп турары ол болур дээрзин тодаргай билип тур мен деп, А. П. Кириленко медеглээн. Улустуң депутады деп бедик атка төлептиг болур дээш бүгү чүүлдерни кылырын, бодунуң күжүн моон соңгаар-даа партияның политиказын боттандырарынга бээр апаарып соңгукчуларга ол бүзүредип чугаалаан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге эрткен соңгулдалардан бээр беш чыл дургузунда бистиң ниитилеливистиң коммунизмче хөгжүлдезинге чаа улуг базым кылдынган деп, оратор чугаалаан. Ол — чурттуң амыдыралының бүгү талаларында чаагай бүдүштүг илергейлеттинип турар кол политиктиг түңнел-дир. Социалистиг ниитилел харылзаалары улам сайзыраңгай, ажылчын аңгының, колхозчу тараачыннарның болгаш улусчу интеллигенцияның эвилели улам-на сырый каттышкан, ССР Эвилелиниң бүгү нацияларының болгаш биче улустарының акы-дуңма найыралы улам быжыг апарган. Совет кижилерниң угаан-бодал амыдыралы ам улам-на хөй талалыг, улам калбак утказыг болгаш байлак апарган.

Бир эвес коммунистиг тургузуушкунну сагыш-биле долгандыр көрүптер болза, хамыктың мурнунда ажыл-агыйжы тургузуушкунунуң туруп көрбээн калбарыышкыны, сайзыраңгай социализмниң материал-техниктиг баазазының калбарыышкыны болгаш сайзыраашкыны коступ келир. Ол беш чылдың дургузунда улус ажыл-агыйының кол бүдүрүлге фондулары 323 миллиард рубль көвүдээнин чугаалаарга-ла четчир. Ындыг өзүлдениң кайы хире ужур-дузалыг ындыг чүүлдел илдең, оокта чаа-ла. 1965 чылдың эгезинде, чурттуң бүгү кол бүдүрүлге фондулары ол түң-биле санаттынар турган. Соңгулдалар аразындагы үе дургузунда үлетпүр продукциязын бүдүрериниң болгаш капитал салыышкыннарны шиңгээдип алырының эң бедик абсолюттуг немей өзүлделери чедип алдынган.

Ам чөөн талакы районнарның экономиказын хөгжүдеринче, оларның бойдус курлавырларын шиңгээдип алырынче онза улуг кичээнгейни салып турар. Ынчангаш ол улам кескү түңнелдерни берип турар. Амгы үеде чөөн талакы районнар нефтиниң болгаш хөмүр-даштың ниити-эвилел тывыжының бүгү немей өзүлдезин, газ тывыжының барык бүгү немей өзүлдезин, демир рудазының болгаш электроэнергияның дыка хөй кезиин берип турар.

Экономиканың өзүлдези партияның XXV съездизиниң шиитпирлеринде көрдүнгени ышкаш, кол нургулайында-ла күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң улгатканының, ниитилел бүдүрүлгезиниң ажыктыының бедээниниң күселиибиле боттанып турары кончуг чугула.

СЭКП ТК-ның март (1965 чыл) Пленумунуң ажылдап кылганы база ооң дараазында партияның съездилериниң болгаш ТК-ның Пленумнарының улам сайзыратканы амгы үениң аграр политиказын боттандырып турарының ачызында кодээ ажыл-агыйны бистиң экономикавыстың бедик хөгжүлделиг сектору болдурарынга хөй чүүлдер кылдынган.

Быжыккан материал-техниктиг баазага даянгаш, кодээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери агаар-бойдустуң чамдык берге байдалдары турза-жок, улуг чедиишкиннерни чедип алган, кодээ ажыл-агый продукциязын бүдүрериниң чылда ортумак хемчээли дыка улгаткан.

СЭКП ТК-ның соңгукчуларга Кыйгырыында киирген фактылар болгаш чурагайлар болза, чоннуң амыдырал деңнелиниң тургустунары бүгү-ле чүүлдерде депшилге хандыртының турарын бүзүрелдиг чугаалап турар-дыр деп, оратор демдеглээн. Ажылчы чоннарның бүгү категорияларының материалдыг байлаа улам өзүп турары кончуг чугула.

Бистиң чедиишкиннеривис кайы хире-даа улуг болур чүве болза коммунистер, совет кижилер бот-оожургалды болдурбас дээрзин депутатка кандидат демдеглээн. Ам кол чүве чүл дээрге, бистиң сайзыраңгай социалистиг ниитилеливистиң ааӂок улуг аргаларын болгаш артык күштерниң долу хемчээлге сайгарары, чуртта бар бүгү-ле чүүлдерни ажыл-херектерге эң ажыктыг кылдыр чөп ажыглаары ол болур деп партия айтып турар. СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 чыл) Пленумунуң шиитпирлери олче угландырып турар.

Коммунизмни чедиишкиниг тургузуушаан, бистиң партиявыс, совет улус кол интернационалчы хүлээлгезин чедиишкинниг күүседип турар.

Ылаңгыя Европа диптке улустар аразының дүшкүүрлүг чоруунда чавырылдырыышкынче эргилде болгаш ол чавырылдырыышкынны дыка быжыглаары ССРЭ-ниң, социализмниң өске-даа чурттарының чорудуп турары чөптүг даштыкы политиказының, оларның чүткүлдүг болгаш чайгылыш чок күжениишкиннериниң ачызында чедип алдынар аргалыг болган.

Идегелдиг өңнүктерлиг маадырлыг вьетнам улус кыдат милитаристерге чогуур ойтур шавыышкынны берип, бодунуң социалистиг төрээн чуртунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун эрес-шудургу камгалап турар. Вьетнам улустуң шыныг херээ тиилеп үнер! — деп, оратор ооң ыңай демдеглээн.

Бистиң партиявыс болгаш социалистиг дем каттыштырылга чурттарының акы-дуңма партиялары империализм күштериниң болгаш кыдат милитаристериниң делегей аренаазында айыылдыг хөделиишкиннериниден чогуур түңнелдерни кылып турары билдингир. Делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чаарлыышкынын ханыладыр дээш, боо-чепсекти эндере бүдүрерин соксадыр болгаш чепсеглениишкинни дуӂурер дээш, делегейниң чаа дайынын болдурбас дээш чүткүлдүг демисешпишаан, Совет Эвилели болгаш Варшава керээзиниң талазы-биле ооң эвилелчилери боттарының камгаланыр аргазын чогуур деңнелге тургузарын, политиктиг бедик серемчилелдиг болурун эргежок чугула кылдыр санап турар.

Делегей дайынын болдурбайн барып болур болгаш болдурбас-даа ужурлуг дээрзинге СЭКП быжыг бүзүрелдиг, ынчангаш Совет Эвилелиниң күчү-шыдалын, ооң салдарын болгаш ат-алдарын төөгүде бир-ле дугаарында ажыттынып келген ол боттуг арганы боттандырарынга ажыглап турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге ам болур соңгулдалар коммунистиг тургузуушкунунуң өндүр улуг идеяларының тиилелгезиниң, партияның болгаш бүгү чоннуң чаңгыс эвиниң чаа чырыткылыгчак көргүзүү болу бээринче чигзиниг чок.

(СЭТА).

Чүък сөөртүлгезин үзүктелдирбес

2700 ТОННАГА ЧЕДИРЕР

Абаканның, Минусинскиниң болгаш Абазаның демир-орук станцияларындан Тыва АССР-же чүък сөөртүлгезин организастаар талазы-биле республика штавының ээлчеглиг хуралы Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы В. Б. Добромысловтуң даргалаашкыны-биле болуп эрткен. Аңаа эрткен неделяда республиканың автомобилистериниң Саян артындан чүък сөөртүлгезинде ажылдын түңнээн.

Тываның автотранспорт организацияларының, министерстволарының болгаш ведомстволарының автомобилистери февраль 19—25 чедир үеде Абаканның, Минусинскиниң, Абазаның демир-орук станцияларындан Тываже улус ажыл-агыйының 15768 тонна чүъгүн сөөрткен, азы хонукта-ла 2628 тонна чүък сөөртүнген болуп турар. Бир эвес моон мурнундагы неделяны-биле деңнээр болза, 2 тонна, а СЭКП обкомунуң бюрозунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында айыткан даалгадан 27 тонна хожудаашкынныг болган. Ынчангаш чүък сөөртүлгезиниң планы ниитизи-биле күүсеттинмейн турарын республика штавының хуралынга демдеглээн.

Чамдык транспорт организациялары бердинген планныг онаалдаларын күүседир талазы-биле кызымак ажылдап турар. Ылаңгыя «Сельхозтехниканың» күркомитединиң автомобилистери хонукта 550 тонна чүък сөөртүр планын эрткен неделяда 911 тоннага чедирген. Олар ниитизи-биле 5465 тонна чүъкту сөөрткен. Алдай, Красноярск крайларның чолаачыларының киирген улуг-хуузу мында улуг. Олар 3556 тонна чүък сөөрткен, азы республиканың «Сельхозтехника» күркомитединиинден 2 катап хөй.

Хандырылга болгаш саарылга эргелелиниң чолаачылары хонукта 10 тонна чүък сөөртүр планын эрткен неделяда база ажыр күүсеткен.

Тываның транспорт эргелелиниң автомобилистери эрткен неделяда 6311 тонна чүък сөөрткен, а Красноярскиниң, Абаканның чолаачылары — 3239 тонна чүък сөөрткен. Ниитизи-биле алырга, Тываның транспорт эргелели планын күүсетпээн.

Моон мурнунда неделяда мурнакчыларның одуруунда турган «Тыва тудуг», «Тыва суг тудуг», «Тыва кедээ тудуг» трестериниң, «Тыва совхоз тудуг» каттыжыышкынының, «Кызыл ЦЭС тудуг» эргелелдиң автобаазаларының коллективтери бо неделяда планын күүсетпээн. «Тыва кобальт», «Тыва даг-дүгү» комбинаттар хонукта 20-20 тонна чүък сөөртүр турган, 1 тоннаны-даа сөөртпээн. Ол ышкаш, совхозтарның транспорту, респотребсоюзтуң АТК-зы чүък сөөртүлгезинге бо неделяда шуут кирипшээн.

Эрткен неделяда республикаже 6881 тонна тараа продуктуларын, 1584 тонна цемент киир сөөрткен. Ынчалза-даа кывар-чаар материалдар сөөртүлгезинде четпестер хөй. Ылаңгыя чуртталга-коммунал ажыл-агый министерствозунуң автобаазазы 100 тонна бензин сөөртүр планын чүгле 34 тонна чедирген, а геология-шинчилел экспедициязы 50 тонна бензин сөөртүр планын шуут күүсетпээн. «Сельхозтехниканың» күркомитединиң автомобилистери хонукта-ла Ырбанче 50 тонна бензин сөөртүр турган, эрткен 4 неделяда чүгле 31 тонна чедирген.

Чүгле үрезинге хереглээр тарааны безин 12 муң тоннаны Тываже сөөртүрү арткан. Ынчангаш ажыл ам-даа улуг, а неделяның хонук санында-ла 2700 тонна чүъкту сөөртүрү — автомобилистерниң келир неделяда сорулгазы ол.

М. КАЛЧАН.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ ДЫҢНАДЫП ТУР

ЭРТЕМНИГ СОЦИАЛИЗМНИҢ ИДЕЯЛАРЫНГА ШЫНЧЫ

КАСАБЛАНКА. (СЭТА-ның корр). Марокконуң депшилге болгаш социализм партиязының национал II съездизи бодунуң ажылын дооскан. Марокконуң депшилгелиг күштериниң шуулганының делегаттары депшилге болгаш социализм партиязының (ДСП) чиңгине секретары А. Яттың сөөлгү дөрт чылда партияның ажыл-чорудулгазының болгаш съездиге белеткел үезинде партия организацияларынга берген тезистериниң дугайында отчёт илеткелди чугаалажып көрген.

Съезд түңнел резолюцияны хүлээп алган. ДСП эртемниг коммунизмниң идеяларынга болгаш пролетаржы интернационализмниң принциптеринге шынчы боор арткан деп резолюцияда демдеглээн. Ол ышкаш тайбың, чавырылдырыышкынны ханыладыр болгаш делегейге кады ажылдажылга дээш империализмге, сионизмге болгаш реакцияга удур депшилгелиг бүгү күштерниң демиселиниң чаңгыс аай фронтузун быжыглаары чугула деп ында айыткан. ДСП Марокконуң депшилгелиг өске-даа күштери-биле кады чурттуң национал хамаарышпас чоруун быжыглаар, национал экономиканы даштыкы үптээшкинден хостаар, национал экономикага күрүне секторунуң ролюн күштелдирер болгаш ядыы тараачыннарның эрге-ажыынга дүүштүр аграр реформаны кылыр дээш угланыышкынны чорударын ында демдеглээн.

Чуртта экономиктиг кризис чидигленип турар үеде ажылчы чоннарның амыдыралын экижидери дээш демиселди чорудары партия организацияларының ажылынга кол черни ээлээр.

Съездиниң делегаттары Вьетнамның Коммунистиг партиязының адресинге чагаа чоруткаш, кыдат агрессиязы удур вьетнам улустуң маадырлыг демисели-биле эп сеткил каттыштырылгазын илергейлеп турарын айыткан, ол ышкаш дайын чорудулгаларын соксадырын, бодунуң аг-шеригин вьетнам девискээрден үндүрерин агрессордан негээн.

ДСП-ның ТК-ның болгаш Политбюрозунуң чаа составын соңгаан. Партияның чиңгине секретарынга А. Ятты база катап соңгаан.

ДСП-ның национал II съездизиниң ажылынга чамдык чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының делегациялары, ооң иштинде СЭКП-ның делегациязы киришкен.

В. КАРПОВ,
П. МЯКИШЕВ.

КЫДАТ АГРЕССИЯЗЫН КАЛБАРТКАН

ХАНОЙ. (СЭТА). Тулчуушкуннар боор турар черлерже чадаг шеригниң, артиллерияның болгаш танкыларның немелде кезектерин чорудуп, Вьетнамга удур агрессчи дайынны калбартырын Кыдат уламчылавышаан.

Вьетнам информация агентилелиниң (ВИА-ның) дыңнадып турары-биле алырга, февраль 24-те болгаш 25-те Лангшон болгаш Каобанг угланыышкынынга кыдат агрессорлар улуг күштерин мөөңнээн. Ында каржы-дошкун тулчуушкуннар уламчылап турар. Лангшон можуунуң Чангдинь уездизиниң чепсектиг күштери болгаш чурттакчы чону дайзынче халдааш, 300 ажыг солдаттарны чок кылып, дайзынның хөй санныг чепсээн эжелеп алган. Монгкай хоорайның чоогунга кыдаттар шаап халдаашкын чоруткан, ынчалза-даа оларны вьетнам дайынчылар ойтур шапкан. Каобанг можуда ВСР-ниң чепсектиг күштери кыдат агрессорларга соксаал чок согугну таварыштырып турар. Дайзынның 600 ажыг солдаттарын узуткаан.

Хоангликншон можуунуң дайынчылары болгаш чурттакчы чону Камдыонг чоогунда дайзынның кезектеринге аар согугну таварыштырган. Ында агрессорлар танкыларга болгаш артиллерияга деткиттирген чадаг шеригниң улуг кезектерин мөөңнеп алган.

Вьетнамның соңгу можуларында агрессор бодунуң шериглерин мөөңнээрин улгаттырган. Тулчуушкун боор турар черлерже олар ийи авиадесант дивизиязын октаан.

ВСР-ге удур агрессияның үезинде кыдат шеригниң чидирии 18 муң кижи болган, 170 ажыг танкыларны, 120 хире шериг машиналарын болгаш 12 аар үгер-бооларны чок кылган.

Кыдаттың, Вьетнамның болгаш Лаостуң кызыгаарларының чанында кыдат шериглерин мөөңнеп, Пекинниң агрессиязын Лаос Улус-Демократтыг Республикаже нептередир деп турарынче информация агентилелдери кичээнгейин угландырган. Шериглерин мөөңнеп турары, Лаоста агентуразын идепкейжиткени, ол чуртка корум-чурум чок чорукту өөскүдер дээш ораалдажыышкыннар Индий-Кыдатка Пекинниң агрессчи хөделиишкиннериниң улгаттырыптар улуг айыылдыг болу берген.

Түр эжелеттирген вьетнам черлерде кыдат дайынзыракчыларның араатаныг каржы-дошкун кем-буруулуг үүлгедиглериниң чаа херечилелдери хүн бүрү кээп турар деп ВИА агентилели дыңнаткан. Тайбың чурттакчы чонга, ооң иштинде херээженнерге болгаш чаш уругларга хамаарыштыр агрессорлар онза каржы-дошкун боор турар.

АЙЫЫЛДЫГ ПЛАННАР

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Каттышкан Штаттар Кэмп-Дэвидтиң сепараттыг дугуржулгаларын чарарын дүргедеткисеп, ындыг дугуржулга Чоокку Чөөн чүкке реакцылыг чаа эвилелди тургузарынга үндезин болур кылдыр кордаа салып турар.

Кэмп-Дэвидке сепараттыг чугаалажыышкыннарның база бир ээлчээ доозулган соонда президент Дж. Картер Ак бажыңга Израильдиң болгаш Египеттиң делегацияларының баштыңнары М. Даян, М. Халиль оларның-биле ужурашкан. «Премьер-министр Халиль биле даштыкы херектер министри Даян олар боттарының чугаалажыышкыннарының дугайында отчётту меңээ бердилер. Ынчангаш чазактар баштыңнарының деңнелинге чаа ужуражыышкынны бо неделяда эрттирериниң аргазын Египеттиң болгаш Израильдиң чазактары-биле чугаалажыр мен» деп, президент чугаалаан. «Кэмп-Дэвидче премьер-министр М. Бегин, премьер-министр М. Халиль оларның-биле кады чоруптар мен, бистерни күрүне секретары С. Вэнс үдээр чүве» деп, Картер дыңнаткан.

Мынчангаш, Кэмп-Дэвид сүлчээзин Египеттиң талазындан улам ыңайгы дүжүп бериишкиннерниң болгаш эжелеттирген араб девискээрлерден бодунуң шериглерин үндүрбе бээринден Израильдиң ойталаарының биеэки үндезининге доозар дээр чүткүлдүң дугайында чугаа чоруп турары ол. Ындыг чорук Чоокку Чөөн чүкте байдалды улам ыңай чидиглендирерин-ге харын чедирер.

Оон ыңай, Иранга мурнундагы ёзу-чурумнуң бууралп дүшкениниң соонда бо белеткеп турар дуюкаа дугуржулганы Вашингтон чер бөмбүрзээниң бо кезээнде бодунуң божаңнаан шериг-стратегтиг туруштарын быжыглаар дээр планнарынга чугула үе-чада кылдыр көрүп турар. Айыыл диргелген ол девискээрге АКШ-тың шериглерин күштелдирер дээр америк администрацияның бодалының дугайын Вашингтонуң бедик албан-дужаалдыг кижилериниң сөөлгү медеглелдери база херечилеп турар.

АКШ-тың камгалал министри Г. Браун Чоокку Чөөн чүктүң чамдык чурттарындан ээп келгеш, америк телевидениеге дамчыштыр чүве чугаалап олура, «нефть садып алырын камгалаар» дээр чылдак биле Чоокку Чөөн чүкке АКШ «шериг күжүн ажыглай бээр чадап чок» деп медеглээн. Ынчаарга АКШ-тың нефть садып алырынга кым-даа кыжанып, моондактавайн турары эки билдингир болгай.

АКШ-тың энергетика министри Дж. Шлесинджер оон-даа ажык болуп, АКШ-тың «Персид мугулдурунуң девискээринде амыдыралчы чугула эрге-ажыктары» дээр чылдак биле, Каттышкан Штаттар ол эрге-ажыктарын камгалаар, а бир эвес херек апарза, шериг күжүн ажыглап, шериглерни даа чорудар бодалдыг деп шуут медеглээн.

АРГЕНТИНАДА УДУРЛАНЫЫШКЫННАР

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Аргентинаның профэвилелдериниң коскү ажылдакчылары чурттуң президентизи Хорхе Рафаэль Виделеге чагаа чоруткаш, калбак улусчу массаларның байдалын хүн бүрүде баксырадып турар амгы экономиктиг политиканы күш чок болдурарын негээннер. Аш-чут аргентин ажылчы чоннарның амыдыралын берге байдалга таварыштырган. Ажыл төлевирин улгаттырарын, күш-ажылдың байдалын экижидерин, а ол ышкаш профэвилелдерниң туттурупхоругдаттырган ажылдакчыларын хостаарын, профэвилелдерниң хосталгаларын катап тургузарын олар база негээн.

ИРАНДА БАЙДАЛ

ТЕГЕРАН. (СЭТА). Келир неделяда иран нефтини даштыкыже үндүр садары эгелээр деп, Иранның түр чазааның премьер-министри М. Базарган медеглээн.

Нефтини казып тывар болгаш даштыкыже үндүр садар талазы-биле Иранның политиказы чурттуң национал эрге-ажыктарынга үндезилеттинген болур деп, Абаданга нефтичилерниң массалыг митингизинге чүве чугаалааш, Иранның национал нефть компаниязының удуртукчу директору Т. Назих онзалап демдеглээн. Нефтини садар дугайында колониалдыг дугуржулгаларны Иранга албадаарынга кажан-даа чөпшээрешпес бис деп, ол чугаалаан.

Хаанның ёзу-чурум үезинде боттарының арын-нүүрүн оскунган саттыныкчы кижилерден компанияның администрациттиг аппарадын удавас арыглаар деп, Т. Назих дыңнаткан. Ооң чугаазы-биле алырга, 400-тен эвээш эвес кижини халаарын төлевилээн.

Үлетпүрнүң хөй-хөй бүдүрүлгелеринде ажылдың болур чогуур темпилерин катап тургусканының дугайында медээлер үргүлчү кээп турар. Исфаханның металлургия комбинады долу күчүлүг база катап доораан ажылдап эгелээр деп, Парс агентилел дыңнаткан.

Чуртка эрги корум-чурумну катап тургузар дээш мыңныышкынныдан ойталаваан контрреволюстуг кижилерниң ажыл-чорудулгаларын соксадыр талазы-биле иран эрге-чагыргалар хемчеглерни ап чорудуп турар. Пакистанче дезе бээрин оралдашкан жандармы генералы Эстахронну болгаш хаанның САВАК дээр чажыт полициязының 28 ажылдакчыларын түр чазакка тудуп эккеп берген. Хаанга удур шимчээшкинниң киришкичилерин базканы дээш олар шуптузу дорт харысалгалыг болган судтадырлар. Революстуг трибунал Исфаханга патриоттарны чажыт полицияның кара-бажыңынга боду шуут хилинчектеп турган САВАК-тың шаажылакчызы Надерини өлүрүп шииткен.

Хаанның судтаарынга Тегеранда белеткенип турар. Дезе берген хаанның эгидип бээриниң дугайында Иран эргечагыргаларының негелдезин күүсетпес-даа болза, ажык суд болур деп демдеглээн.

ТУКТАРНЫ ТЫВЫСКАНЫ

ТУРАН

Бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидери дээш, социал хөгжүлдениң планын чедиишкиннинг күүседир дээш, Бүгү-россия социалистиг чарыжынга эң бедик түңнелдерни чедип алганы дээш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл туктары-биле шаңнаткаңнарның аразында Туран хоорай база бар. Аңаа тураскааткан байырлыг хурал СЭКП райкомунуң хуралдаар залынга дүүн болган.

СЭКП Бии-Хем райкомунуң бирги секретары В. М. Евтешин хоорайның ажылчы чоннар төлээлекчилериниң хуралын ажыткаш, СЭКП обкомунуң секретары Г. Н. Долгополовка сөс берген.

Онгу беш чылдың үшкү чылында туранчыларның чедиишкиниг ажылдап, Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга эң бедик түңнелдерни чедип ап, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнатканынга байыр чедиргеш, хоорайның ажылчы чоннар төлээлекчилеринге бедик шаңналды тывыспышаан, моон соңгаарғы чедиишкиннерни күзээн.

Хоорай Совединиң күскомунуң даргазы В. А. Виговский, № 1 школаның башкызы С. Н. Панчёва, амыдырал хандырылга комбинадының директору А. Н. Костенков, № 957 мехколоннаның тудугжузу А. Н. Жильцов олар бедик шаңнал дээш өөрүп четтиргенин илередип, Кызыл тукту бо чылдың түңнелдери-биле база чаалап алыр дээш кызымак ажылдаарын хүлээгеннер.

СУКПАК

Эрткен чылда экономиктиг болгаш социал хөгжүлдениң планын чедиишкиннинг күүседир дээш Бүгү-россия социалистиг чарыжынга эң бедик көргүзүглерни чедип алганы дээш Кызыл районда «Сукпак» совхозту РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаан.

Ол бедик шаңналды тывыстырынга тураскааткан байырлыг хурал дүүн Сукпак суурнуң Культура бажыңынга болган. Хуралды совхозта партком секретары П. А. Котосов ажыткаш, СЭКП Тыва обкомунуң ийиги секретары В. Е. Серяковка сөс берген.

Онгу беш чылдың үшкү чылында чедип алган күш-ажылчы чедиишкиннерн дээш совхозтуң ажыл-ишчилеринге изиг байырны чедиргеш, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл тугун ажыл-агыйның төлээлеринге В. Е. Серяков тывыскан.

«Сукпактың» ишчилериниң күш-ажылын үнелеп, аңаа бедик шаңналды тывысканы дээш Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка өөрүп четтиргенин илеретпишаан, онгу беш чылдың дөрткү чылында оон-даа бедик күш-ажылчы чедиишкиннерни чедип алыр дээш сукпакчылар шудургу ажылдаар дээрзин совхоз директору Г. С. Юртаев болгаш өскелер-даа илереткеннер.

БИЧЕ-ТЕЙ СУУР

Биче-Тей суурнуң Культура бажыңынга дүүн база чугула болуушкун болган. Барыын-Хемчик районда «Шекпээр» совхозтуң ажыл-ишчилери 1978 чылда Бүгү-россияның социалистиг чарыжынга идепкейлиг киришкеш, күш-ажылчы кескү чедиишкиннерни чедип алган. Ол дээш ук ажыл-агыйның ишчилери РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан.

«Шекпээрниң» ажыл-ишчилери, ылаңгыя малчыннары бо күш-ажылчы тиилелгени агаар-бойдустуң кадыг-берге үелерин ажып эртип тургаш чедип алган дээрзин Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы М. Е. Абрамов демдеглээш, шилчиир Кызыл тукту тывыскан.

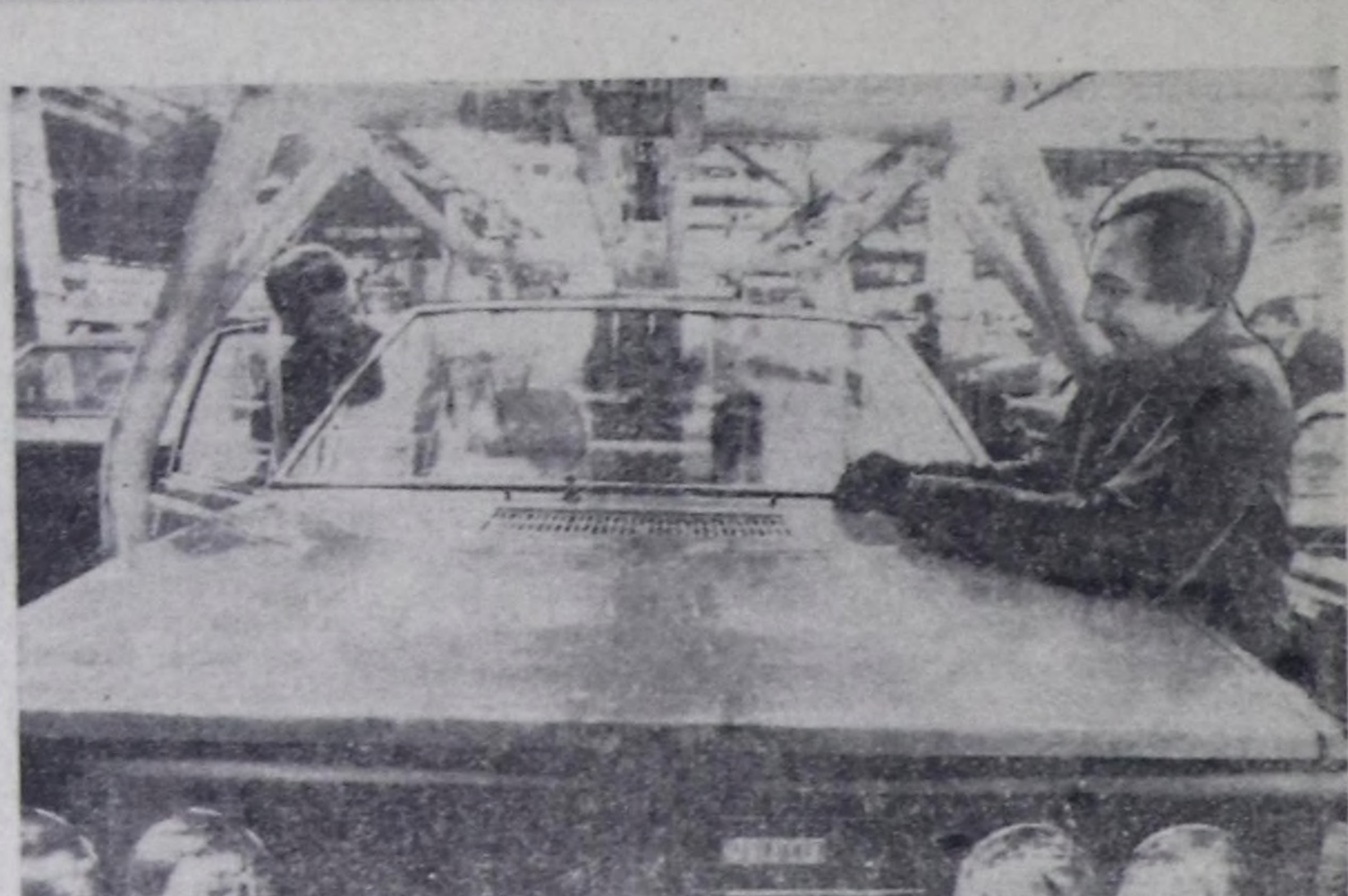

Польша Улус Республикада автомобиль тудуу — индустрияның сайзыраңгай адырларының бирээзи. Хүннүң-не чурттуң автозаводтарының эптээшкин цехтеринден бүдүн чартык муң ажыг чиик болгаш чүък машиналары, автобустар, специализастаан машиналар үнүп турар, олар даштыкыда ат-сураглыг апарган. ПУР-нуң үлетпүрүнүң бо адыры бүдүрүлге хемчээлиниң талазы-биле ЭДЧ кежигүнү чурттарда ийиги черни ээлеп турар.

ЧУРУКТА: Варшава автозаводунда «Полонез» деп чиик машина эптээр шугум. Бо бүдүрүлге чери польша-совет найырал ниитилелиниң коллективтиг кежигүнү боор турар.

ЦАФ-СЭТА-ның фотозу.

КЫЗЫЛ: соңгулдадан соңгулда чедир

Найысылалдың культура амыдыралындан

БАШТАЙГЫЛАРЫ

Бистиң институдувус ажылдап эгелээнден беш чыл боор турар. Бо чылын бирги доозукчуларын институт үндүрер. Оларны улус ажыл-агыйы манап турар. Мен база доозукчу мен. Инженер-тудугжунуң дипломун холга ап, найысылал Кызылдың чаа кварталдарын тудуп эгелээринге чедир санныг айлар, хонуктар арткан. Ону четтикпейн манап турар мен. Совет кижилерниң чаагай чоруу, эртем-билиг чедип алыры дээш партия, чазак улуг ада сагыш салып турарынга өөрүп, чалгынналган күзел-биле өөренип, чурттаары магалыг-дыр.

Ам болур ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнге чедир үш-ле хонук арткан. Чоннуң төлептиг оолдары, кыстары — коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш, студент эш-өөрүм-биле бир дөмей соңгуур аас-кежиктиг болганымга чоргаарланыр мен.

Мээң-биле кады баштайгы 70 оолдар, уруглар институтту доозуп, боттарының мергежилиниң аайы-биле улус ажыл-агыйынга ажылдаарлар. Политехниктиг институттуң баштайгы доозукчузу болганымга база чоргаарал улуг. Чүге дизе, баштайгы доозукчулар дээрге-ле чаа ажыттынган институттуң эжиин бир-ле дугаар ажыдып кирген студентилерниң бирээзи мен. Ынчангаш партияга, чазакка, башкыларымга, кады өөренип турар эш-өөрүмге өөрүп четтиргенимни илергейлеп, чедип алган мергежилимге төлептиг кадр болурумну даңгырагладым.

В. ТҮМЕН-ХӨӨ,
институттуң доозукчузу.

ЧУРУКТА: политехниктиг институттуң башкызы В. Жальских студент С. Монгуш-биле лабораторияда кичээл үезинде.

АЖЫЛ-АМЫДЫРАЛЫВЫС

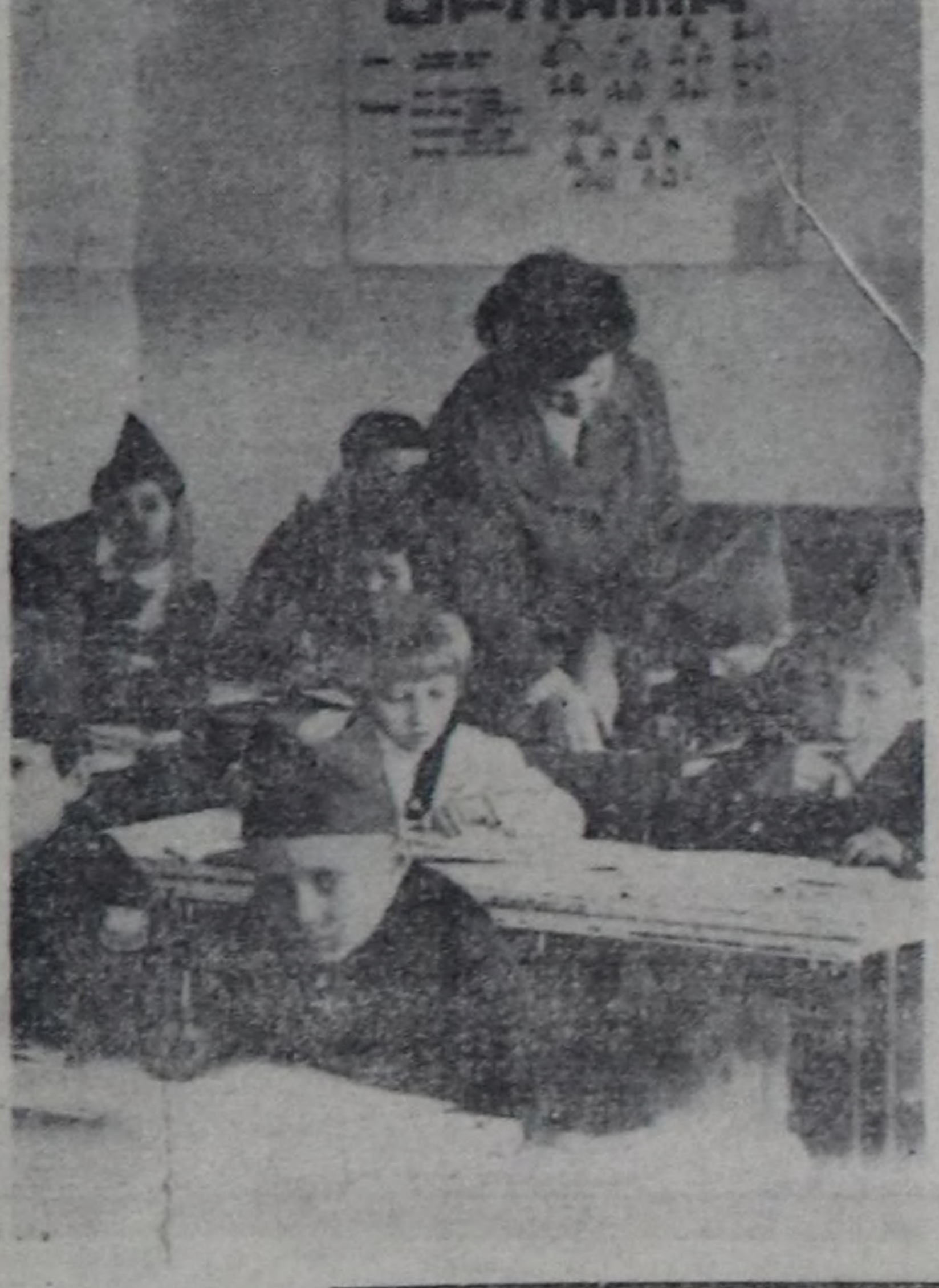

Чырык, делгем класстар, эртемнер аайы-биле тус-тус кабинеттер, узун коридорлар болгаш делгем вестибюльдер... Дөрт чыл мурнунда найысылалывыста № 4 школаның бедик улуг тудуу дооступ, ажыглалга кирген. Өөреникчилерге болгаш башкыларга ол кончуг улуг өөрүшкүнү болдурган.

Школада 980 өөреникчи бар. Олар колдуунда чаңгыс ээлчегде өөренип турар, а дүъш соонда чүгле дөрт эге класс, ийи узаткан хүннүң бөлүү кичээлдээр.

Башкылар коллективинде 48 дээди болгаш ортумак эртемниг башкы өөреникчилерге быжыг билигни, эки кижизидилгени бээр дээш кызымак ажылдап турар. Оларның аразында улус өөредилгезиниң тергиинneri Л. Н. Добычина, Н. А. Тарасенко, М. М. Шурыгина болгаш Н. И. Лебедева бар.

Школаның хоочун башкыларының бирээзи, ол школага 20 чыл ажылдаан Н. А. Сандакованың удурткаы 2 «в» класс эки өөредилгелиг, быжыг сагылга-чурумнуг болуп турар. Бо ийи он чылдарның дургузунда чеже бичии чаштарны үжүк-бижикке өөредип, кижизитпеди дээр! Оон дыка хөй өөреникчилери ортумак школаны доозуп, тускай эртемнерни чедип алган, бистиң чурттуң аңгы-аңгы булуңнарында ажылдап, чурттап, ынак башкызын утпайн чоруурлар.

Ол школаның материал-техниктиг баазазын быжыглаарынга база өөреникчилерни күш-ажылга кижизидеринге ооң дузалакчылары—«Росводпромнуң» каттыжышкынының демир-бетон кылыглар заводунуң, 48 дугаар тудуг эргелелиниң, «Востоксантехмонтаж» участогунуң база ДОСААФ-тың автошколазының коллективиниң ачы-дузазы улуг. Оларның төлээлекчилери өөреникчилер-биле экскурсияларны организастап, оларга ажылчын мергежилдерниң чажыттарының дугайында беседаларны кылып турар.

Март 23-те школаны үндезилеп тургусканындан бээр 30 чыл болганын байырлап эртиреринге башкылар коллективи болгаш өөреникчилер улуг белеткелди чорудуп турарлар. Класстар аразында «Бистиң билиивис болгаш ынакшылывысты төрээн школавыска» деп кыйгырыгның адаа-биле чарышты организастаан. Өөреникчилер аңаа уткуштур улуг концертти белеткеп кирипкен. Ол хүн школаның 30 чыл дургузунда ажылын түңнээн байырлыг хурал база болур.

Л. ДЕМЕНСКАЯ,
школаның директору.

ЧУРУКТА: Н. А. Санлакованың клазында кичээл эртирип турары.

БИСТИҢ КЕЛИР ҮЕВИС

Найысылал Кызылдың № 11 уруглар садиги ажыглалга кирген хүнүнден бээр ажылдап кирген мен. Оон бээр үш чыл чедип тур. Бистиң бо садигивис база дорткү микрорайонда чаа садиктерниң бирээзи чүве.

Садикте он ийи бөлүк бар. Мен сес дугаар бөлүктүң кижизидикчи башкызы мен. Тускай эртемим-даа бо. Бийскиниң башкы училищезин сес чыл мурнунда доосkаш, амыдыралым аайы-биле бээр Кызылче көжүп келген мен.

Мээң бөлүүмде 30 чаш кижи бар. Тускай программа ёзугаар оларны ажылдадып, ойнадып, ырладып, солун номнар номчуп берип турар мен. Чаштар садикке эш-өөрлүг, эптиг-найыралдыг болзун дээш кижизидикчи башкылар бүгү-ле аргаларны херегleп турар. Мында «Мурнакчы дуржулганың школазы» ажылдап, дуржулгазы эвээш аныяк кижизидикчилер-биле кичээлдерни эртирип турар. Ол херекке садик эргелекчизи Людмила Петровна Затолочная, улуг кижизидикчи Неля Александровна Плотникова оларның киирип турар үлүг-хуузу улуг.

Бөлүктер аразында социалистиг чарыштыг бис. Бистиң бөлүүвүс чаңгыс удаа эвес бирги черни ээлеп келген. Ол чедиишкинге кижизидикчи башкыларның ролю улуг, оларның кылып чоруткан ажылындан бол хамааржыр дээрзин билдингир.

Бо чылды Каттышкан Нацилар Организациязы Делегейниң уруглар чылы кылдыр чарлаанынга бистер, садик ажылдакчылары, аажок өөрүп тур бис. Ол чыл-биле холбаштыр СЭКП ТК-ның Чиигине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң телевидение дамчыштыр чугаазы бистерни улам сорук киирген. Ынчап-ла чаштар бистиң келир үевис, аас-кежиивис болгай. Оларны төлептиг хамаатылар кылдыр кижизидери бистерниң дорт хүлээлгевис.

Т. ХАПТ,
хоорайның № 11 уруглар садигиниң кижизидикчизи.

ЧУРУКТА: Кызылдың дорткү микрорайонунда № 11 садикте чаштарның ойнап турары.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

СӨӨЛГҮ КАШ ЧЫЛДАРДА

Улус ажыл-агыйының болгаш культура тургузуушкунунуң кайы-даа адырында ажылдап турар бүдүн-бүдүн коллективтер, харын-даа тус-тус кижилер байырлал бүдүүзүнде боттарының кылган ажылын түңнеп, келир үеде кылыр ажылдарын, боттандырар сорулгаларын тодарадып ап турар. Ол дээрге совет кижилерниң чаагай чаңчылдарының бирээзи. ССРЭ-ниң Дээди Совединге болур соңгулдалар хүнүнүң бүдүүзүнде бистиң «Шын» солунувустуң арыннарынга «Соңгулдадан соңгулда чедир» деп эгениң адаа-биле чамдык районнарның болгаш коллективтерниң чедиишкиннериниң дугайын бижээнин сонуурган номчуур кижи-дир мен.

Бистиң чедип ап турар чедиишкиннеривис черле магалыг. Маңаа холбаштыр республиканың культура амыдыралындан чамдык чижектерни чугаалаксадым. Амыдырал-чуртталгамның хөй кезиин Тываның хөгжүм-шии театрынга эрттирген мен. Ынчангаш Совет Эвилелиниң акы-дуңма улустарының, хамыктың мурнунда улуг орус улустуң доктаамал дузаламчызының ачызында тыва чоннуң культуразының, театр уран чүүлүнүң өккүр хөгжээниниң эки билир болгаш аңаа чоргаарланып чоруур мен.

Тываның артистери чоокка чедир-ле хөй эвес санныг, харын-даа эрги бажыңывыс-биле кады элээн назылай-даа берген турдувус. Сөөлгү соңгулдалардан бээр эрткен үениң дургузунда кайгамчык чараш бажыңныг-даа болдувус, коллектививис-даа аныяксып чадыттаан. Мен бистиң аныяк салгалывыстың дугайын чугаалап тур мен.

Бо ийи соңгулданың аразында үеде 20 хире аныяктарывыс Москвага театр суургуулун доозуп алгаш, тускай мергежилдиг актёрлар боор чедип келдилер. Оларның кижи бүрүзүнүң эки белеткелдиг келгенин магадап чугаалажып турар бис. Ол бөлүктүң артистери классиктиг чогаал—Шиллерниң шиизинден эгелээш, «Терезин шляпа», «Ынакшаанпарның амы-тынынга четтингени», «Сыын мыйызы», «Ыглаар турут» дээш өске-даа шиилерни тургускаш, чонга бараалгадып турар. Аныяк артистеривистиң чогаадыкчы ажыл-чорудулгазы ындыг аязылыг чедиишкинниг эгелээн.

Ийи соңгулданың аразында болган база бир болуушкун болза күрүнениң «Саян» ансамблиниң ёзулуг чогаадыкчы коллектив боор тургустунганы болур деп бодаар мен. Бо коллективтиң эң талантылыг артистери Ленинград хоорайга бир чыл дургузунда чогаадыкчы белеткелди эрттирген. Удавас ээп кээрлер. Оларның эки шынарлыг солун номерлерин республиканың чурттакчылары удавас көрүп бээр.

База бир болуушкун хоочун артистер, бистерге хамааржыр бээр. Сөөлгү каш чылдардан бээр элээн хөй тыва артистерниң кинога тырттырып, харын-даа кол рольдарны ойнап турары тыва улустуң культуразының болгаш уран чүүлүнүң чечектелип турарының база бир херечизи деп санап чоруур мен. Кино артизи болур парын орукту биске РСФСР-ниң база Тыва АССР-ниң улустуң артизи, 1978 чылда Тыва АССР-ниң Күрүне шаңналының лауреады Максим Мөңгүжекович Мунзук ээп берген. Оон ойнааны «Дерсу Узала» деп кинозу бүгү делегейде ат-сураглыг апарганын билир бис.

Оон сөөлүнде Николай Өлзей-оол, Александр Тавакай дээш кезек артистер кинога ойнап эгеледивис. Бистиң чуртувустуң хөй национал улустарының чогаалчыларының бижип каан чогаалдарының маадырларын киночурукка тургузуп, ойнаарындан артык өөрүшкү артист кижиге кээп турар. Каш-ла чылдар дургузунда дөрт кинога ойнаар аас-кежиктиг болган мен. «Буктуг Ямбуй», «Чепкениң ээзи-биле», «Девискээр» деп киноларда эвенк, ненец, чукча кадай кижилерниң рольдарынга ойнадым. Бо киноларның баштайгызы республикада үнүп эгелээн. Өске кино бо чылдың апрель—май айларында экранга көстүп кээр.

О. ЕНЗАК,
Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи.

БИРГИ ЧЕРДЕ—ХАНДАГАЙТЫЖЫЛАР

Хандагайтының Культура бажыңынга районнуң башкылар коллективтериниң бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдези болуп эрткен. Көрүлдеге беш коллектив киришкен. Жюри болгаш көрүкчүлер Хандагайты ортумак школазының «Октябрьның чуртунга алдар!» деп литература-музыкалыг композициязын, ол-ла школаның башкылары Полина Донгак биле Чечекмаа Ооржактың А. П. Прокофьевтиң «Мээң Россиям кайын эгележик?» деп шүлүүн номчааның, Сорук Саттың «Кады чорза» деп ырызын, Сергей Даш-оолдуң, Алексей Чыргал-оолдуң «Баштак кожаңнарын», Александра Пахмутованың «Бичии чер» деп ырларын оолдар ансамблиниң күүсеткенин сонуургаан.

Солчур ортумак школазының башкызы Эрес-оол Монгуштуң бодунуң чогааткаңы «Адазы мен» деп шүлүүн, Сай-оол Монгуштуң сыгыдын, хылдыг хөгжүм оркестрин, «Кара-куштар» деп танцызын база сонуургал-биле көрген. Ясли-сад ажылдакчылары Валентина Аккыс-оолдуң индий танцызы, Дина Лаавың, С. Сандаңның, Лидия Саттың, Бичии-уруг Шагдырның каттырынчыг сценажыткан чүүлүн ойнап күүсеткени солун.

Саглы ортумак школазының башкызы Бичии Ооржактың Михаил Шолоховтуң «Андарган кур чер» деп романындан үзүндүнү номчааның, Торгалыг школазының башкызы Дадар-оол Баазаңның «Теве-хая», О. Күр-Седиңниң «Карашгыда» деп ырларын ырлааның чоп сонуургаан. Солчур школазының башкызы С. Сагаанның хомуска ойнааны тааланчыг болган.

Көрүлдениң түңнелинде бирги черни Хандагайты ортумак школазының коллективи алган. Көрүлде ниитизи-биле организастыг эрткен-даа бол, чамдык четпес чүүлдер бар болганын жюри комиссиязы айыткан.

Бирги черни алган Хандагайты ортумак школазы удавас болур республика көрүлдезинге белеткенип турар.

М. МОНГУШ.

АЖЫКТЫГ ӨӨРЕДИЛГЕ

СЭКП Барыын-Хемчик райкому пропагандистерниң, политинформаторларның, агитаторларның семинарын организастап эрттирген.

Республиканың «Билиг» ниитилелиниң референтизи К. Будук-оолдуң делегей байдалының, Күрүнениң айыыл чок чорук комитединиң район салбырының начальниги В. Чанзанның империализмниң идеология диверсиязының дугайында лекцияларын чыылганнар дыңнаан. СЭКП райкомунуң секретары Б. Шыырап пропаганда ажылынга партийжи удуртулганы экижидериниң дугайында, райкүүскомнуң кодээ ажыл-агый эргелелиниң кол экономизи Т. Каражыкпай 1978 ажыл-агый чылының түңнелдери болгаш бо чылын районнуң кодээ ишчилериниң сорулгаларының дугайында илеткелдерни кылганнар.

Х. МОНГУШ.

СПОРТ СПОРТ СПОРТ

ЧЕТПЕСТЕРНИ ЧАЙЛАДЫР

Күш-культуражы болгаш спортче ажылчы чонну хаара тудар талазы-биле чамдык ажылдарны Бай-Тайга районнуң спорт комитеди чорутккан.

Ниитилелдиң кежигүннериниң саны элээн өскен. Разрядтыг спортчуларның саны көвүдеп орар. Бирги разрядтың 14, ийиги разрядтың 296 спортчулары бар. Школачылардан 626 кижи ГТО-нуң нормаларын дужаарынга кириишкен.

Спортчуларның мергежили оожум-даа болза бедип турар. Республика болгаш район маргылдааларынга кирипкеш, багай эвес түңнелдерни көргүзүп келген спортчулар бар. Оларга эмчилер Олег Хертек, Салчак Май-оол, башкылар Саая Долмажап, Майны Биче-оол, Сарыг-оол Шыдыраа, механизатор Сергей Чылбак-оол, электрик Виктор Очур болгаш өскелер-даа хамаарлыр. Бо эштер үлегерчижээн аныяктарга көргүзүп, оларны спортче хаара тудар хемчеглерни алган.

Районда ниитизи-биле 34 секцияны организастаан, ону спортка хандыкшылдыг активчилер удуртуп, аныяктарны өөредип турар.

Баскетбол, волейбол, шыдыраа, тыва хүреш, мячилиг хоккей районда элээн нептереэн. Спорттуң бо хевирлеринге маргылдаалар, эш хуузунуң ужуражылгаларын эртирери чаңчыл болган.

Күш-культура болгаш спорт ажылында чамдык кылдынган ажылдар-биле чергелештир четпестер ам-даа бар. Спорттуң массалыы, күш-культуржуларның мергежилин бедидер ажыл чедир алдынмаан. Материалдыг бааза кошкак. Школаларда спорт дериг-херекселдери кончуг эвээш. Күш-культура башкыларында тускай эртем чок кижилер ажылдап турар.

«Тээли» совхозтуң Кызыл-Даг, Найырал салбырларында спорт шөлдери чок. «Кара-Хөл» совхозта стадион бар-даа болза, ону ажыглавайн турар. «Тээли» совхозтуң төвүнде стадионну 1968 чылда кылган, аңаа маргылдаалар, эш хуузунуң ужуражылгалары болуп көрбээн, сөөлгү үеде ол үрелип эгелээн.

Районнуң дөрт совхозунда бүдүрүлге гимнастиказының инструкторлары бар, олар көдээниң ажыл-ишчилерин спортка хандыкшылар, спортту массалыг ажылды экижидер болгаш ГТО-нуң нормаларын дужаар хемчеглерни алыр хүлээлгелиг. Ындыг турбуже аңаа хамаарышпас даалгаларны күүседип турары четпес. Совхозтарда парткомнар, профэвилел организациялары бүдүрүлге гимнастиказының инструкторларының ажылын удуртпайн, оларга деткимче, дузаламчы көргүспейн турар. Ажыл-агыйлар спорт дериг-херекселдери садып алырынга көрдүнген хөреңгини чедир чарыглавайн келген. «Тээли» совхоз 1290 рубльдиң чүгле 250 рублин чарыгдаан.

Эртип турар маргылдааларның шынары куду. Аңаа аныяктар эвээш киржип турар. Ооң уламындан мергежил бедивейн, спортка хандыкшылдыг кижилер илеревейн келген. Спорт инструкторларының, судьяларның семинары эртпейн турар, ынчангаш оларның мергежили, билиии чавыс.

Районнуң спорт комитеди херээжен спортчуларның санын көвүдедир, мергежилин бедидер ажылче кошкак кичээнгейни салып келген, ооң түңнелинде олар маргылдааларга эвээш киржип турар.

Күш-культура болгаш спорт кижиниң кадыын быжыглаарынга, бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга, омак-сергек болурунга ооң ажыктыының дугайында лекция, беседа, кежээлер болбайн келген. Бо талазы-биле көскү агитацияны, аас пропагандазын калбартыры спортка чонну хандыкшыдарының чугула айтырыгларының бирээзи болур.

Школаларда күш-дамыр кижизидилгезиниң ажылын экижидер хемчеглерни кошкак ап турар. Күш-культура кичээлдериниң шынары куду, спорт секцияларының ажылы четпес болуп артышпаан.

Районнуң спорт комитеди совхозтарның, бүдүрүлге, албан черлериниң профэвилел организацияларының удуртукчуларының, ВЛКСМ райкому-биле харылзаазы кошкак, ынчангаш спорт ажылы массалыг болбайн турар.

Спорт ажылында четпестерни чайладыр дээш чогуур хемчеглерни алыры спорт комитединден негеттинип келген.

С. ИРГИТ.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

МАРТ 1-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Үе». Информастыг программа. 10.50—Эртенги гимнастика. 11.15—«Илеңкейлиг зона». Уран-чечен телефильм. 1 болгаш 2-ги серияларлары. 13.25—Концерт. 13.55—Медээлер. 14.00—15.55—Чапсар. 15.55—Медээлер. 16.15—«**Москва—чылдың үелери**». Документалдыг телефильм. 17.05—«**Совет соңгулда системазы**». Дамчыдылгага СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүнү, ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязының кежигүнү, ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидады, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, ССРЭ-ниң Күрүне шаңналының лауреады, ногаа өстүрүкчүлериниң бригадири Г. И. Рыбакова, ССРЭ-ниң юстиция министриниң бирги оралакчызы А. Я. Сухарев, юридиктиг эртемнерниң доктору Б. Н. Топорнин киржир. 17.35—«**Беш чылдың тудугларында**». «**Бригада керээзиниң аргазы-биле**». **Түңнелдер болгаш перспективалар**».

КЫЗЫЛДАН

18.05—Телемедээлер. 18.20—Телемедээлер (орус дылга).

МОСКВАДАН

18.30—«**Чүс чылдың эгезинде**». Уран-чечен фильм. 19.55—«**Бөгүн делегейде**». 20.10—«**Аас-кежиктиг чашкы үе**». Пионерлер концерти. 20.55—**ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат эш А. Н. Косыгин-биле Москва хоорайның соңгулда округунуң соңгукчуларының ужуражышкыны.** ССР Эвилелиниң Күрүнениң үлегерлиг улуг театрындан дамчыдылга. 23.00—00.40—Күрүнениң Соңгу чүктүң орус улустуң ниити ырызының концерти. Төнгенде—дамчыдылга программазы.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.45—П. И. Чайковский — Оркестрлиг фортепианога бирги концерт. РСФСР-ниң улустуң артизи В. Федосеевтиң удуртулгазы-биле Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилелдиң радиозунуң Улуг симфония оркестри күүседир. Солизи—делегей конкурузунуң лауреады М. Плетнев.

КЫЗЫЛДАН

18.30—«**Ажыктыг чорук болгаш шынар дээш**». Дамчыдылга. 18.50—20.05—Телефильмнер программазы: «**Шил эжик**», «**Баштайгы орук**», «**Уткуштур**».

АГААР

Бөгүн республикага кожуп турар булуттаар, чагбас. Мурнуу-барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 3—8 метр чедер. Агаарның температуразы 7—12, чамдык черлерге 2 градус чылыгдан 3 градус чедир соор.

Кызылга аяс хүн болур. Хат кошкак. Агаар хүндүс 3—7 градус соор.

Республиканың автоорукtarынга эртен доңаттаар, оруктуң көстүрү эки болур.

Редактор В. С. ШАРАВИИ

КИНО

МАРТ 1-ДЕ

«**НАЙЫРАЛ**»: «**Буктуг Ямбуй**» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«**ПИОНЕР**»: «**Шиник Булак**» 9.10, 12.30, 14.00, «**Киноклуб «Орлята»**» 10.40, 15.30, «**Школа вальсы**» 17.20, 19.15, 21.10 шактарда.

«**КАА-ХЕМ**»: «**Шил чинчилер**» 15.00, «**Ол чурттаарын күзээн**» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«**ВОСТОК**»: «**Шивээ**» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Редакцияның адрези:
Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчызының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарьның 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, кодээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн баргаша 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16933. Чагыг № 470.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА
6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС-00114